02

02 Meer landschap, meer stad: gebiedsuitwerkingen

De volgende stap na de introductie van het verstedelijkingsconcept en de bouwstenen, is het maken van gebiedsuitwerkingen. In de gebiedsuitwerkingen wordt voor de deelgebieden uitgewerkt waar ruimte is voor woningen en werklocaties en welke randvoorwaarden voor de leefomgeving, mobiliteit, economie en wonen daarvoor moeten worden ingevuld. De integraal uit te werken gebieden zijn: Arnhem-Oost, Nijmegen-West, Foodvalley-Zuid, Foodvalley-Noord, Liemers, Middengebied Arnhem-Nijmegen, Rijk van Nijmegen en de Veluwe.

Waarom gebiedsuitwerkingen?
De gebiedsuitwerkingen spelen een belangrijke rol in de verstedelijkingsstrategie. In deze acht gebieden worden grote abstracte opgaven concreet. Juist in een context van een specifiek gebied, kun je de opgaven in een logisch verband brengen met de aanwezige en gewenste kwaliteiten en ambities.

We maken de gebiedsuitwerkingen om twee redenen. De eerste reden is dat uit deze uitwerkingen blijkt of het voorgestelde verstedelijkingsconcept en de generieke ontwerpprincipes ook werkbaar zijn op gebiedsniveau. Een tweede reden om ze te onderzoeken is om uit te vinden waar in de regio verschillende opgaven samen komen. Dat helpt ons om in het najaar in de aanloop naar het verstedelijkingsakkoord scherp te krijgen waar aanvullende afspraken of investeringen nodig zijn.

Wat we dit jaar nog doen in de gebiedsuitwerkingen is uitvinden hoe in deze gebieden de ontwerpprincipes uit kunnen pakken en met welke onderzoeksagenda we verder willen bij de verdere uitwerking om de randvoorwaarden goed in beeld te krijgen. De conclusies daaruit nemen we mee in de afronding van de verstedelijkingsstrategie en in het verstedelijkingsakkoord.
Veel gemeenten werken voor het eerst op deze manier integraal samen aan gebiedsontwikkeling op regionale schaal en het is fijn om in deze setting uit te proberen wat werkt. Een tweede stap is om veel preciezer in de regio de samenhang tussen gebieden en locaties en randvoorwaarden te onderzoeken. Dat is de stap naar een langjarige samenwerking in de deelgebieden.

Voor de zomer van 2021 vinden voor alle 8 gebieden eerste gesprekken plaats over de onderzoeksagenda per gebied. In dit hoofdstuk is daar per gebied een eerste aanzet voor gedaan. De verdiepende uitwerkingen vinden in het najaar van 2021 of het voorjaar van 2022 plaats.

Om welke gebieden gaat het en wat leveren we op?
We kiezen ervoor om acht gebiedsuitwerkingen te maken. Het gaat om drie sleutelgebieden in de regio (Arnhem Oost, Foodvalley-Zuid en Nijmegen West) die hebben de naam sleutelproject gekregen omdat hier grote opgaven op stapel

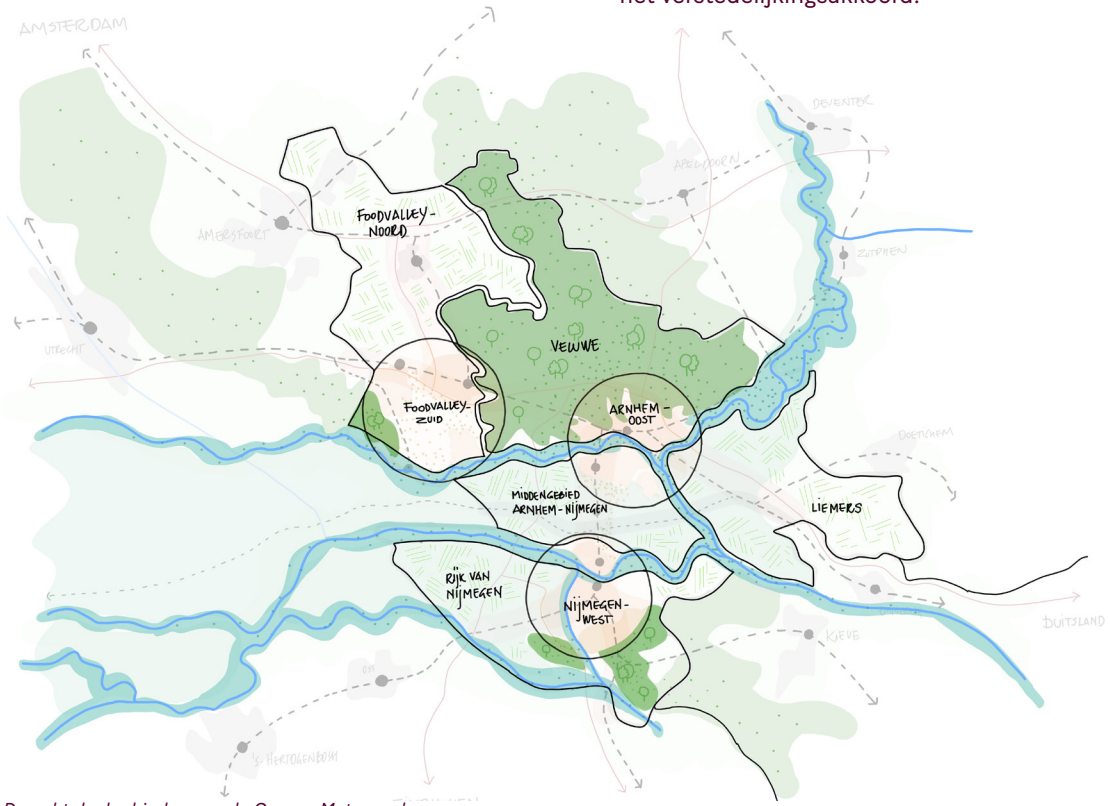
staan. Dit zijn de economische polen en hier concurreren de bouwstenen volop met elkaar. Naast deze sleutelgebieden worden nog vijf gebiedsuitwerkingen gemaakt van Foodvalley-Noord, Liemers, Middengebied Arnhem-Nijmegen, Rijk van Nijmegen en de Veluwe. Ook hier komen verschillende – soms botsende - opgaven samen.

De ronde met de gebiedsuitwerkingen geeft een eerste indruk van hoe de principes werken en welke (noodzakelijke) afwegingen dat vraagt. Specifieke locaties en onder welke randvoorwaarden op die locaties gebouwd kan worden, rollen daar nog niet uit. Het gaat om een impressie van hoe de gebieden eruit kunnen gaan zien. Deze uitwerking is belangrijk om een goed beeld te krijgen van de samenhangende afwegingen en keuzes.

Door opgaven en ontwerpprincipes te combineren, kunnen we meer rendement halen uit maatschappelijke investeringen en kunnen meerdere maatschappelijke doelen gelijktijdig worden gediend. Een mooi voorbeeld hiervan in de regio is het Ruimte voor de Rivier-programma: de veiligheidsopgave was de aanleiding, de vernieuwing van het rivierengebied is het resultaat. Wat begon als een waterveiligheidsmaatregel, heeft juist ook vanwege de opdracht om daarnaast ook ruimtelijke kwaliteit centraal te stellen - geleid tot een mooier rivierengebied met hogere natuurwaarden en volop recreatiemogelijkheden.

Dat is ook de insteek voor onze verstedelijkings-strategie. De investeringen die hier gedaan (moeten) worden, zorgen voor versterking van de groene metropool. Zo leidt verstedelijking tot meer banen, betere toegankelijkheid tot groen, stimuleren van het OV, fietsen en wandelen. Door te kiezen voor een fors programma in de sleutelgebieden en in bestaande kernen en wijken, blijft op veel andere plekken in de regio de natuur behouden en wordt de structuur versterkt.

De combinatie van bestaande stad gekoppeld aan (her)ontwikkeling en een inzet op vitaliteit in de kernen zorgt voor een gezondere leefomgeving en de gewenste differentiatie in de bestaande en nieuwe wijken.
De uitkomsten van de gebiedsuitwerkingen zijn een belangrijk vertrekpunt voor vervolguitwerking in de komende jaren. Op de korte termijn zijn ze het vertrekpunt voor het opstellen van een regionale uitvoerings- en investeringsagenda en het verstedelijkingsakkoord.

De acht deelgebieden van de Groene Metropool

Arnhem-Oost

Gebiedsuitwerking volgt in juli.

Positionering van het sleutelgebied in de Groene Metropool

Arnhem en omgeving is één van de 'polycentrische polen' in de regio. Daarbinnen vormt Arnhem-Oost (Arnhem Centraal - Spoorknoop - Station Presikhaaf - Spooremplacement) de poort van de Groene Metropool op de internationale corridor Randstad-Arnhem-RheinRuhr. De reden om binnen het verstedelijkingsconcept dieper op dit gebied in te zoomen heeft te maken met de stapeling van opgaven in dit gebied. Enerzijds ligt de spoorzone centraal op de internationale corridor en sluit dit aan op (inter)nationale ambities, anderzijds beperkt het de stad ook om andere ambities waar te kunnen maken die van groot belang zijn voor stad en regio. In potentie kan hier een fors woningbouwprogramma gerealiseerd worden als de locatie vrijkomt en de randvoorwaarden op orde komen. Het stadsdeel ligt dicht bij de binnenstad, er zijn mogelijkheden om het gebied beter te ontsluiten en het landschap is binnen handbereik, zowel de uitlopers van de Veluwe als de uiterwaarden van de IJssel en Stadsblokken Meinerswijk. Daarnaast liggen er twee belangrijke hotspots in het gebied: de Kenniscampus regio Arnhem en het IPKW.

Beoogd programma

Het woningbouwprogramma voor dit gebied heeft een potentie van circa 8.000 tot 10.000 woningen. Dat zijn de woningen uit de planmonitor en een aanvullend deel volgend uit dit verstedelijkingsconcept. Het genoemde aantal is aanvullend op de lopende planontwikkeling: AKZO en omgeving, Melkfabriek / Fluvium / Rijnwijk en verschillende locaties in Presikhaaf. Belangrijk hierbij is de ontwikkeling van station Arnhem-Oost, het spoorpark Arnhem-Oost als verbinding tussen stadsdelen en de verdere ontwikkeling van een sterk cluster rondom het energieprofiel met de Kenniscampus, de campus IPKW in samenhang met de Nieuwe haven en de kennisas op Het Broek. Dat draagt bij aan een kwaliteitsimpuls op bestaande werkgebieden en de Arnhemse mix.

Leefomgeving

In de verstedelijkingsstrategie streven we naar het ontwikkelen van een groen raamwerk met groen in en rond het stedelijk gebied. Met het toevoegen van Spoorpark Arnhem-Oost (ca 70 ha) wordt een sterk versteend deel van de stad vergroend en wordt een parkverbinding gelegd tussen de Veluwe en de Rivierklimaatparken aan de IJssel en de Rijn. Met deze verbinding bevorderen we de biodiversiteit in de stad, gaan we hittestress tegen (Hotspot Rijnpark/'t Broek) en creëren we een gezonde en aantrekkelijk plek voor sport, ontspanning en ontmoeting. Met groei en verdichting binnen de bestaande stad blijft het landschap rondom het stedelijk gebied zoveel mogelijk intact.

Wonen

Arnhem-Oost biedt kansen om 8.000 tot 10.000 woningen toe te voegen aan de planvoorraad van Arnhem. Daarvan is 50% voorzien in de categorie betaalbare woningen, waarvan 30% in de categorie sociale huur. De ontwikkeling van deze gemengde wijken maakt het mogelijk om nieuwe doelgroepen in Arnhem-Oost aan te trekken, waaronder studenten, starters, stedelijke gezinnen en mogelijk ook senioren en expats. Met de pilot Flex/Tijdelijk Wonen wordt bovendien ingezet op tijdelijke woonconcepten. Daarnaast heeft de toevoeging aan de woningvoorraad als belangrijk doel om doorstroming te bevorderen in de bestaande wijken in Arnhem-Oost, zodat er meer balans ontstaat tussen de vragers en dragers in de wijk. Aanvullend op Arnhem-Oost is er een aanpak gericht op leefbaarheid en veiligheid.

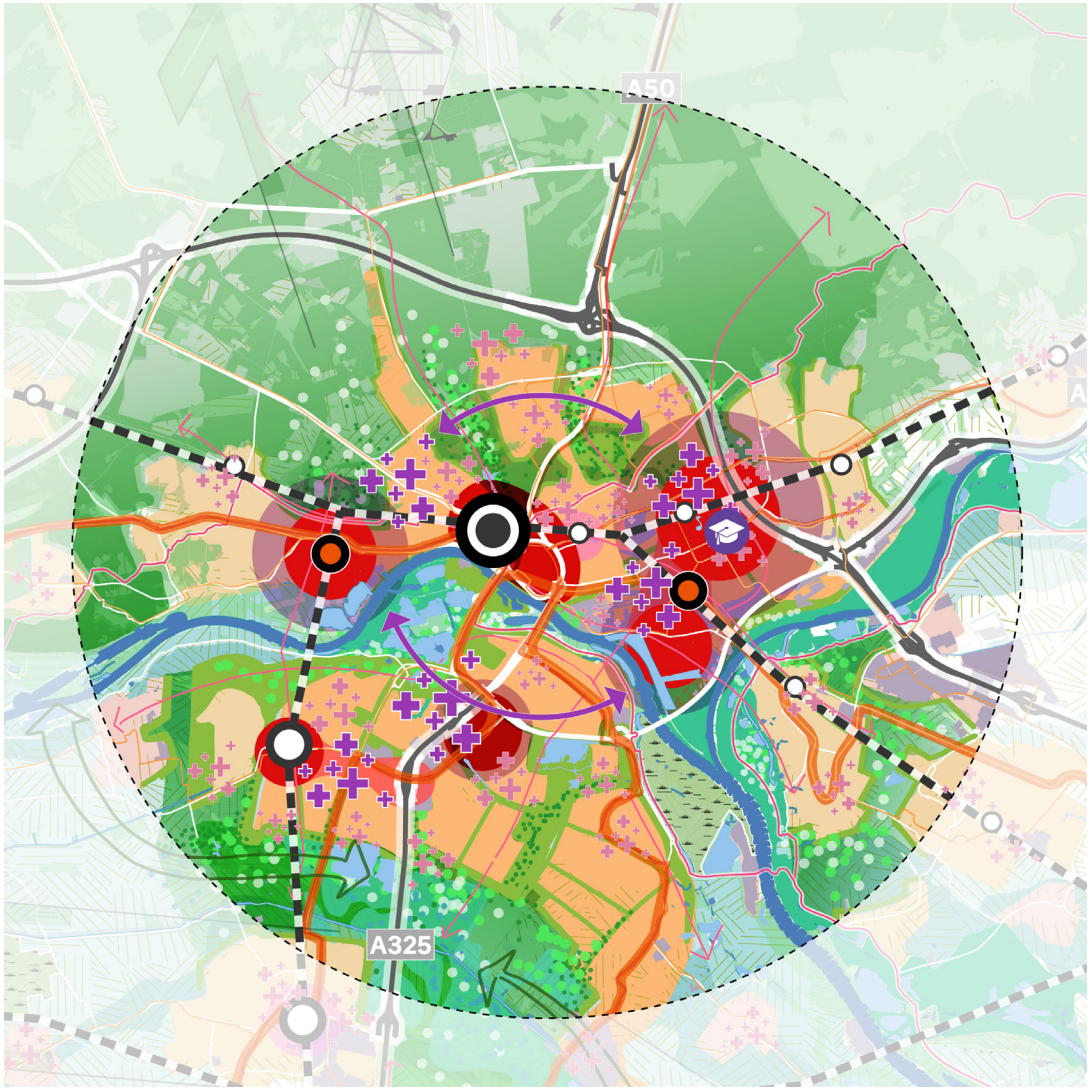
Mobiliteit

De bereikbaarheid van Arnhem-Oost is in potentie goed, maar staat onder druk. Enkele randvoorwaarden moeten onderzocht worden op haalbaarheid in tijd, geld en volgordelijkheid. Ten eerste gaat het om het versterken van de internationale corridor Randstad-Arnhem-RheinRuhr. ICE Duitsland met focus op snelheid, frequentie, en betrouwbaarheid in relatie tot Arnhem Centraal en tracékeuze Arnhem. Een tweede randvoorwaarde is de doorontwikkeling van de opgave Spoorzone Arnhem-Oost (Spoorknoop

– station Presikhaaf – Spooremplacement - station Arnhem-Oost). Daarbij moet voorkomen worden dat er afwenteling van de vervoersvraag voor de Spoorzone Arnhem-Oost op het hoofdwegennet (A12 / A50 / A15) plaatsvindt. Daarvoor wordt ingezet op optimale benutting en verbetering van het openbaar vervoer en het stedelijk netwerk (onder meer met hubs, Trolley 2.0, fietsen, deelconcepten en MaaS). Ten derde is het van belang dat de bestaande fiets- en looproutes die de Rijn kruisen worden verbeterd en dat er twee nieuwe routes worden onderzocht, onder andere Arnhem-Oost/Malburgen. Tot slot is het benutten van capaciteit op het hoofdspoor voor personenvervoer een randvoorwaarde.

Economie

Voor economie staat het versterken en uitbouwen van de HotSpotEnergy-strategie en de campusontwikkeling in Arnhem met Arnhems Buiten, de kennisas tussen Kenniscampus regio Arnhem en het Energiecluster op IPKW/Nieuwe Haven centraal. Daarmee versterkt Arnhem de unieke positie van de Groene Metropool op het thema Energy. Ook hier gelden meerdere randvoorwaarden. Voor het versterken van het ecosysteem is het allereerst van belang om ketens te sluiten tussen kennis en het MKB in het stedelijke innovatiemilieu op de kennisas en het verdichten van bestaande bedrijventerreinen

Sleutelgebied Arnhem-Oost. Voor de legenda, zie p. 17

te onderzoeken. Ten tweede is het opgave om schuifruimte voor milieuhinderlijke bedrijvigheid waar mogelijk op te lossen binnen de bestaande stad en anders in te zetten op slimme clustering met geschikte locaties in de regio. Daarnaast is het ook van belang om het vestigingsklimaat voor zakelijke dienstverlening (ICE Duitsland), toerisme, cultuur en creatieve industrie uit te bouwen. Tot slot is het randvoorwaardelijk dat er wordt ingezet op voldoende aanbod van banen, passend bij de sociaaleconomische structuur van de stad en Arnhem-Oost in het bijzonder.

Dilemma's, kansen en risico's
Om deze ontwikkeling voor Arnhem én voor de regio voor elkaar te krijgen, worden de volgende onderdelen onderzocht en in de tijd gezet. Het gaat hier uitdrukkelijk om een onderzoeksagenda en nog niet om keuzes van wat kan en nodig is:

- Kan de goederencorridor over Arnhem aangepast worden? Dat is nu een (regionaal) knelpunt voor de groei van economisch personenvervoer en ICE internationaal.
- Kan de aanpak van het spoordossier versneld worden? Aanpak van het spoor levert middenin de stad ontwikkelruimte op voor wonen, sociaal programma, klimaat en economie in de spoorzone. Die ruimte is gewenst, maar wat is de volgordelijkheid en wie staat hiervoor aan de lat? Het verwijderen van het binnenstedelijk spooremplacement kan een substantieel aandeel woningen in de versnelling brengen.

Ambitieagenda Spoorzone Arnhem-Oost
We werken samen met het Rijk aan het versterken van de leefbaarheid, veiligheid en duurzaamheid in Arnhem-Oost. Daarbij streven we naar het vergroten van de ruimtelijke samenhang tussen de wijken door zoveel mogelijk bestaande infrastructurele barrières op te heffen. Tegelijkertijd leiden we het onderzoek naar de 'spoorse' opgave in de Spoorzone Arnhem-Oost, waarbij Station Presikhaaf, de spoorknoop, een nieuw station Arnhem-Oost en de herontwikkeling van het spooremplacement worden meegenomen. Niet alleen de bereikbaarheid maar ook de kwalitatieve inpassing in de leefomgeving betrekken we hierbij. Zo wordt ook het nieuwe spoorpark Arnhem-Oost gerealiseerd, dat de verschillende deelgebieden met elkaar verbindt en bijdraagt aan een gezonde ontwikkeling van dit stadsdeel.

Samen met onderzoeksinstellingen wordt gewerkt aan de Kenniscampus regio Arnhem als vitaal, levendig en gemengd cluster van onderwijs en innovatie. We zorgen samen met de Kenniscampus, de campus IPKW in samenhang met de Nieuwe Haven en de kennisas op Het Broek voor een sterk cluster rondom het energieprofiel. Hiermee werken we aan de kwaliteitsimpuls op de bestaande werkgebieden en geven ruimte aan de Arnhemse mix. Daarnaast ontwikkelen we multifunctionele stedenbouwkundige concepten, die tevens bijdragen aan de gewenste Arnhemse mix (wonen/ werken/voorzieningen) en die gebruik maken van duurzame vormen van mobiliteit. De maatschappelijke functies groeien zo mee met de demografische ontwikkeling van het gebied.
Tot slot zorgen we voor ruimte voor flexwonen en tijdelijke woonconcepten.

Tijdlijn tot 2040

Arnhem bouwt tot 2030 ca. 7.000 woningen in de verschillende versnellingslocaties zoals in Arnhem-West, Centrum-Oost met het Coberco-terrein en Schuytgraaf. Met o.a. de ontwikkeling rondom Kronenburg wordt aan de gewenste overprogrammering van de planvoorraad gewerkt. In kader van de Woondeal wordt samengewerkt op de verschillende locaties om de realisatie te versnellen. Voor de periode na 2030 heeft Arnhem de opgave nog 7.000 tot 9.000 woningen te programmeren tot 2040. De Spoorzone in Arnhem-Oost geeft in belangrijke mate invulling aan deze behoefte. Om deze ambitie waar te maken moet al op korte termijn begonnen worden met de planvorming om te komen tot de gewenste aanvulling in kader van de verstedelijkingsstrategie Groene Metropool.

Korte termijn: versterken van Arnhem-Oost
De strategie op korte termijn is gericht op het versterken van het vestigingsklimaat en leefbaarheid van Arnhem-Oost. In kader van de nationale aanpak leefbaarheid en veiligheid wordt gestart met een wijkgericht programma voor vijf wijken in Arnhem-Oost (Geitenkamp, Klarenbeek, Presikhaaf, 't Broek en Malburgen).

Met de HotSpot-Energy strategie worden wordt in samenwerking met de partners van de KennisCampus regio Arnhem enerzijds en IPKW anderzijds om tot de versterking van deze campussen te komen. O.a. met Connectr Energy Innovation Lab wordt een plek gecreëerd waar studenten, onderzoekers, ondernemers en beleidsmakers samenwerken om innovaties in de duurzame energiesector te versnellen. Ook de Nieuwe Haven biedt ruimte voor watergebonden bedrijvigheid passend bij het Energy-profiel, en de verstedelijkingsambities van de stad.
Met de vervoerspartijen wordt samengewerkt om de bereikbaarheid van de campussen te optimaliseren en de hub-functie van station Presikhaaf te versterken.
Op het voormalige AKZO-terrein wordt een ROC-campus ontwikkeld in combinatie met herontwikkeling naar woningbouw. In Presikhaaf wordt, in samenwerking met de corporaties, gewerkt aan een ambitieagenda om te komen tot een aanpak om de fysieke leefomgeving, renovatie en verdichtingskansen. Ook het Gashouderskwartier aan de Westervoortse dijk wordt op korte termijn gerealiseerd. En op het Merwede-terrein is de pilot Flex-wonen gestart om tijdelijk bijzondere doelgroepen te huisvesten.

Middellange termijn: versnellen verstedelijking
Naast het versterken van de leefbaarheid en vitaliteit van Arnhem-Oost zijn er verschillende versnellingsopgaves in kader van de verstedelijkingsstrategie Groene Metropool.

- Vergroenen en verbinden van Arnhem-Oost met de Veluwezoom en de verschillende (klimaat-) parken door o.a. barrières op te heffen en de ontwikkelstrategie voor het Spoorpark op te stellen. Investeringen in een gezonde leefomgeving (beperken en voorkomen van milieuhinder en in Rijnkruisende verbindingen voor de fiets- en loopverbindingen van en naar dit stadsdeel zijn cruciaal.
- Verdichting versnelt de vergroeningsopgave; de verschillende verstedelijkingslocaties in de spoorzone kunnen worden ontwikkeld mits knelpunten t.a.v. milieuhinder, duurzame mobiliteit en betaalbaarheid (onrendable toppen) worden opgelost. Hiermee worden ook de klimaat- en vergroeningsdoelen meegenomen in de gebiedsontwikkeling.
- Strategische aanpak voor verdichting van binnenstedelijke bedrijventerreinen zoals Het Broek gericht op efficiënt en aantrekkelijk ruimtegebruik, het ontwikkelen van ketens tussen de campussen en het MKB, creëren van plekken van interactie en ontmoeting en draagvlak voor andere vormen van mobiliteit. Verdichting biedt de mogelijkheid om ruimte te maken voor bedrijfsverplaatsing binnen de stad.

Lange termijn: transformeren
Een belangrijke randvoorwaarde om de potentie van de spoorzone en de kans om opnieuw trots te zijn op Arnhem-Oost vormt de integrale aanpak van het spoor. Door de positie van Arnhem op het ICE-netwerk te versterken vormt Arnhem-Centraal de poort van de Groene Metropool van en naar het internationaal economisch netwerk. Het vormt hiermee een belangrijke bouwsteen voor het vestigingsklimaat van de regio. Belangrijke samenhangende opgaven hierbij zijn de noodzakelijke upgrade van (campus-) station Presikhaaf, het gewenste station Arnhem-Oost als toekomstige hub in het hart van Arnhem-Oost, de kwalitatieve inpassing van spoorknoop en -tracé zodat de barrièrewerking verminderd en een spoorpark kan worden gerealiseerd en het komen tot een duurzame oplossing ten aanzien van het binnenstedelijk gelegen spooremplacement Arnhem-Oost. Dit samenhangende pakket geeft een boost aan de leefbaarheid, vitaliteit en trots in Arnhem-Oost en biedt de markt het vertrouwen om te komen tot de gewenste investeringen in de verschillende deelgebieden. Dat vergt een lange adem en een gemeenschappelijke aanpak van Rijk en regio door de verschillende domeinen heen. Dit betekent niet wachten, maar juist versnellen in de aanpak. Met de verkenning Randstad-Arnhem-RheinRuhr (A12-) corridor, de werkafspraak Spoorzone Arnhem-Oost en de gewenste verkenning duurzame toekomst spooremplacement is een begin gemaakt.

Samenwerkingspartners (eerste concept)
Rijk en provincie: ministerie van BZK, IenW, EZK en LNV vanwege de Arnhem-Oost aanpak, de verkenningen mobiliteit en bereikbaarheid in Arnhem-Oost, de campus- en bedrijventerreinen aanpak Energy HotSpot Arnhem en biodiversiteit, stikstof en klimaatproblematiek.
Met provincie, Economic Board en groene metropoolregio AN i.s.m. KennisCampus regio Arnhem en IPKW werken aan de doorontwikkeling van EnergyHotspot Arnhem; en de verschillende deelthema's.

Foodvalley-Zuid

Eerste sessies hebben plaatsgevonden met ambtenaren en bestuurders.

Positionering van het sleutelgebied in de Groene Metropool

Het sleutelgebied Foodvalley-Zuid heeft een bijzondere positie binnen de Groene Metropool. Foodvalley-Zuid is een polycentrisch stedelijk gebied met een grote verscheidenheid aan woonmilieus rondom het Binnenveld1. De vijf, nagenoeg aaneengesloten, kernen rondom dit gebied hebben nu ruim 200.000 inwoners. Er is een aantrekkelijke, beginnende stedelijkheid te zien die verder vorm gaat krijgen. De Foodsector in dit sleutelgebied is vooral zichtbaar door innovatieve en kennisgerichte instellingen en bedrijven rondom Wageningen Universiteit & Research. Bovenal is Foodvalley-Zuid omzoomd door drie grote landschappen: de Veluwe, de Utrechtse Heuvelrug en het Rivierengebied.
In dit gebied liggen grote kansen en uitdagingen om een schaalsprong te maken. Meer landschap, meer economische impact en meer stad, waarbij maximaal gebruik kan worden gemaakt van de ligging aan de A12-corridor met twee intercitystations. De nabijheid van de Randstad heeft daarbij een grote impact op het sleutelgebied.

Beoogd programma

Het gebied bevat in fysieke zin de groene binnenruimte (het Binnenveld) en de stedelijke ring van Veenendaal, Ede-Stad, Bennekom, Wageningen en Rhenen. Tot en met 2040 is er een vraag naar 40.000 woningen in Foodvalley, waarvan een aanzienlijk deel zal landen in dit sleutelgebied. Concreet betekent dit er vier gemeenten en twee provincies zijn betrokken. Er is op alle bouwstenen een schaalsprong nodig. Hiervoor is een integrale ruimtelijke aanpak van dit gebied en een stevige bestuurlijke samenwerking een voorwaarde voor succes.

Leefomgeving

De contramal van het bestaand stedelijk gebied (inclusief het Binnenveld) kent een belangrijke natuur en landbouwidentiteit. Het gebied is daarnaast een belangrijk uitloopgebied voor de kernen rondom. Hiervoor kan het gebied, direct nabij de te realiseren woningen, nog meer toegankelijk en doorgankelijk worden gemaakt om zo te gaan functioneren als landschapspark. Ook de randen van het Binnenveld spelen een rol in het beter verbinden van stad en buitengebied, waarvoor de aantrekkelijkheid van de randen nog wel een randvoorwaarde is. Daarnaast zijn de randen van belang voor het verminderen van recreatiedruk op de centraal gelegen natuur, met name wanneer dagrecreatie wordt toegevoegd. Voor de natuur, specifiek voor de uitwisseling van soorten, heeft het gebied versterking nodig op stevige verbindingen met het omliggende landschappen en natuurwaarden. Ook bodemdaling is een aandachtspunt in dit gebied. Voor de aanwezige landbouw ligt er een opgave om te verduurzamen en meer te richten op in- en omliggende natuurwaarden. Dat geldt meer specifiek voor de stikstofdepositie. Voor het realiseren van bovenstaande ambities is het opstellen van een gezamenlijke visie op het Binnenveld en de randen de eerste stap.
Tot slot is voor het voor de bouwsteen leefomgeving – in het kader van een groen raamwerk in de bestaande stad – van belang dat vergroening naast het toevoegen van woon- en werklocaties een belangrijk doel vormt.

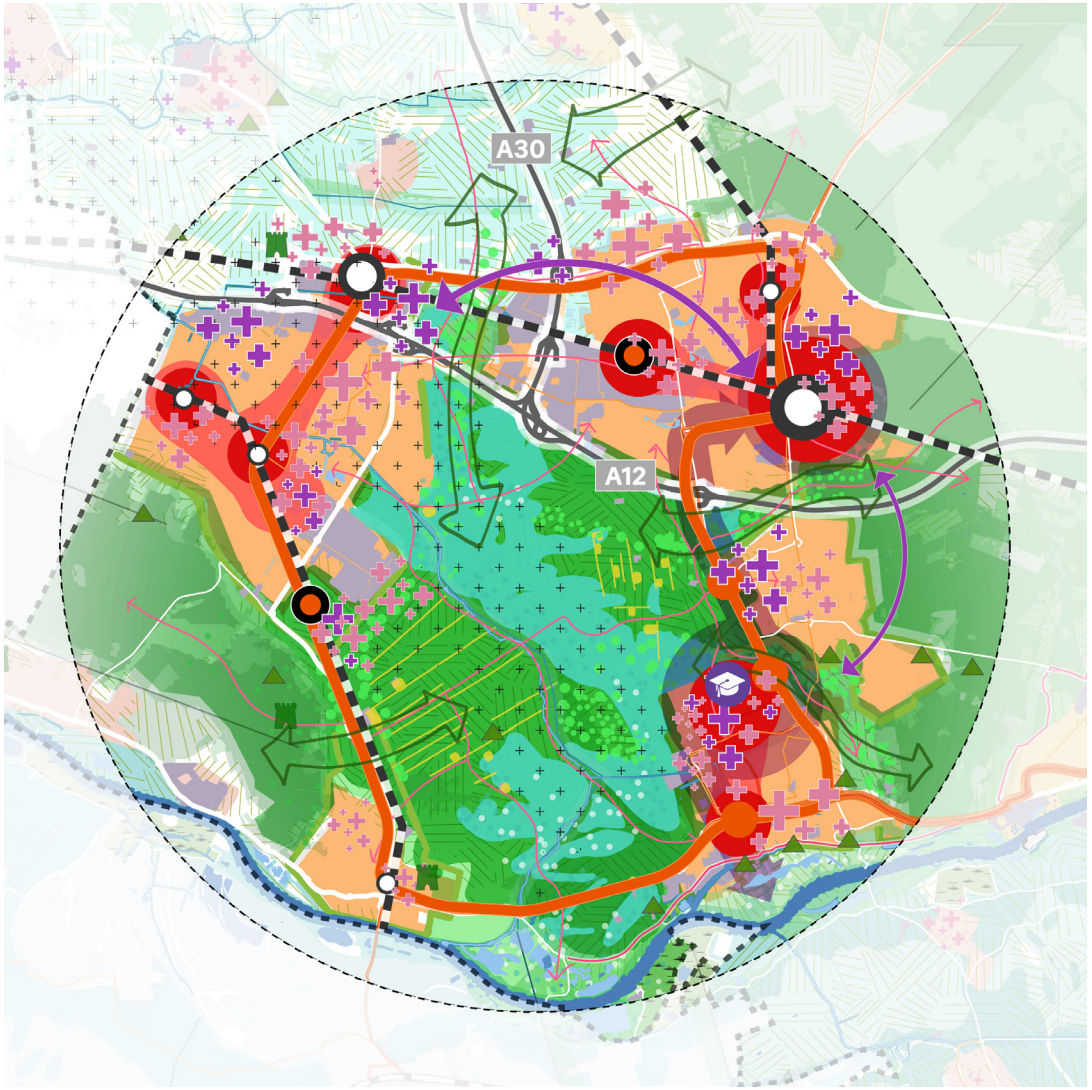
Wonen

De bouwsteen wonen is de drijvende kracht achter de verstedelijkingsstrategie. De vraag naar 40.000 nieuwe woningen in Foodvalley met de ambitie om zoveel mogelijk binnenstedelijk te realiseren betekent dat er ingezet moet worden op verdichting. Rondom stations en centra en transformatie van bestaande verouderde bedrijventerreinen. De huidige opzet van de kernen biedt hiervoor goede kansen. Het toevoegen van nieuwe woningen draagt bij aan een kwalitatief en kwantitatief evenwicht op de woningmarkt, waarbij de primaire focus ligt op woningzoekenden die een binding hebben met onze regio.

[1] De groene binnenruimte omvat onder andere de Natura2000-gebieden de Hel, de Blauwe Hel, de hooilanden, de agrarische gebieden en de groene wiggen tussen de kernen. In dit concept wordt dit gehele gebied 'Het Binnenveld' genoemd.

Dit sleutelgebied is bijzonder omdat het bestaat uit vijf kernen die heel verschillend zijn qua omvang en ook omdat er in dit sleutelgebied geen grote stad aanwezig is. Een aantal van deze kernen zal nog flink gaan doorgroeien en met elkaar zullen deze kernen straks bieden wat je op andere plekken juist in grote steden vindt. Dat betekent dat er een schaalsprong nodig is, maar ook dat er eerder moet worden overgestapt op uitbreiding. Ook buiten de bestaande kernen zullen locaties in aanmerking komen om te groeien. Hierbij is het de opgave deze zo goed mogelijk binnen de principes van de strategie te ontwikkelen.
De vraag die voorligt is hoe de voorbereiding op een schaalsprong zo goed mogelijk kan plaats vinden en hoe je met een aantal kernen samen 'stad' kunt zijn. Wat is daar voor nodig?

Mobiliteit
Een cultuuromslag in onze mobiliteit is randvoorwaardelijk voor de ambities zoals opgenomen in het verstedelijkingsconcept. Inwoners van Foodvalley-Zuid zullen nog vaker dan nu gebruik gaan maken van de fiets, het openbaar vervoer of andere vormen van slimme en schone mobiliteit. Dat elke woning een auto voor de deur heeft, is zeker bij inbreiding niet langer realistisch. Vanuit de huidige situatie, die sterk gebaseerd is op automobiliteit, is dit een forse opgave. We zetten in op het vasthouden

Sleutelgebied Foodvalley-Zuid. Voor de legenda, zie p. 17

en waar mogelijk versterken van onze goede positie op diverse landelijke netwerken (spoor en snelweg). Bij een aantrekkelijk vestigingsklimaat hoort een hoogwaardige OV-ontsluiting rondom het Binnenveld. Dat is nodig voor zowel wonen, werken als recreëren. Dit vraagt om een nadere verkenning, maar bovenal grensontkennende samenwerking tussen concessiehouders.
Ter illustratie: op dit moment zijn er drie concessiehouders actief in dit sleutelgebied.

Voor toekomstige ontwikkelingen is het verkennen van nieuwe stationslocaties / haltes (mobiliteitshubs) vereist. Ook is het nodig te verkennen welke hoogwaardige fietsverbindingen en OV noodzakelijk zijn om toe te voegen op de beschikbare auto-infrastructuur. De ontsluiting tussen de verschillende kernen leidt tot een minder stijgende of zelfs lagere automobiliteit en een hogere omgevingskwaliteit, zowel ruimtelijk als qua gezondheid. Ongewenste mobiliteit in het Binnenveld terugdringen!
Tot slot is de uitvoering van reeds geplande infrastructurele projecten, zoals de verbreding van de Rijnbrug, randvoorwaardelijk.

Economie
De economische focus van Foodvalley-Zuid ligt bij Foodsector en ICT-sector. Bij locatieontwikkeling dient de kracht van de Kennisas en de campussen WUR (Wageningen), Business & Science Park (Wageningen), WFC (Ede) en ICT Campus (Veenendaal) benut en versterkt te worden voor het realiseren van een goed vestigingsklimaat voor zowel (nieuwe) inwoners als bedrijven/ organisaties. Het primaire ontwikkelgebied voor de innovatieve Foodsector zien we als een bredere strook langs de Kennisas. De regio Foodvalley richt zich hierbij vooral op innovaties en verduurzaming van de Foodsector. We versterken de innovatieve Foodsector zowel met kennis als praktijk. Voor de versterking van de praktijk kan bijvoorbeeld gedacht worden aan de inzet van vrijkomende agrarische bebouwing.

Ter versterking van het ecosysteem is er een onderzoeksvraag naar nieuwe werklocaties, optimale benutting van bestaande werklocaties en het uitvinden van nieuwe vormen van woon-werkmilieus, die relevant zijn voor dit sleutelgebied.

Gezien de ruimtevraag voor woon- en werklocaties zijn er opgaven en randvoorwaarden voor het intensiveren en transformeren. Zowel voor het regionale ondernemerschap als de onderscheidende Foodsector gaan we op zoek naar oplossingen voor het intensiveren op bestaande bedrijventerreinen. Hierbij wordt meer gewerkt met een stevig profiel per bedrijventerrein (bijvoorbeeld de WUR-campus, Business & Sciencepark Wageningen en de ontwikkeling van het Business & Foodpark en de ICT-campus).
Om transformatie mogelijk te maken is het noodzakelijk om deze opgave prioriteit te geven en regionaal afspraken te maken. Hierdoor ontstaat schuifruimte die nodig is voor de benodigde bedrijfsverplaatsingen. Op dit moment zijn enkele industriële vestigingslocaties van regionaal belang. Deze locaties zorgen echter ook regelmatig voor overlast en beperken de inbreidingsmogelijkheden. Per locatie moet een afweging gemaakt worden hoe hiermee omgegaan kan worden (uitplaatsen kan lokaal een positieve impact hebben, maar regionaal juist een groot negatief effect). Hierbij is ook de inzet op transformatie naar circulaire bedrijfsprocessen nodig, waardoor overlast hoe dan ook beperkt wordt.

Dilemma's en afwegingen
- Zoeken naar lokale kracht (kennis van gebied en opgave) die gesteund moet worden om schaalsprong te koppelen en omvang opgave aan te kunnen, met behoud van lokaal niveau.
- Welke nieuwe vorm van (bestuurlijke) samenwerking is nodig? Werken over grenzen en werken met integrale budgetten in plaats van sectorale c.q. lokale budgetten.
- Onderdeel hierbij is ook welke instrumenten en ondersteuning er nodig zijn. Capaciteit en expertise is zeker in dit sleutelgebied een knelpunt, maar ook het kunnen beschikken over voldoende middelen.
  Het maken van samenwerkingsafspraken, zoals bij economie, is cruciaal. Inzet van

het juridisch grondinstrumentarium kan binnen het sleutelgebied nog versterkt worden. Tot slot kunnen door samen te werken tussen de gemeenten en andere organisaties schaalvoordelen en daarmee versnellingsmogelijkheden worden gecreëerd.

- De Regio Foodvalley heeft eigen ambities als een kennisregio. Centraal staat de groei van kennisecosystemen op een aantal hotspots. Dit krijgt ook prioriteit in RPW's.
- Ander belangrijk aandachtsveld is om de ontwikkeling van de werklocaties (RPW) te verduurzamen, klimaat neutraal, bio-divers en toekomstbestendig te maken. Ook dit wordt vastgelegd in de RPW's.
- Inbreiden versus uitbreiden: snelheid en financiering dilemma's, maar ook welke woonkwaliteit willen we realiseren? In Foodvalley-Zuid moet sprake blijven van een ontspannen groene leefomgeving met een menselijke maat, waar door nieuwe stedelijkheid meer mensen van kunnen genieten. Ook de betaalbaarheid staat onder druk, juist bij inbreidingslocaties. Hiervoor is gerichte financiële ondersteuning nodig.
- In dit polycentrische stedelijk gebied zijn mogelijk kansen om specifieke stedelijke voorzieningen (onderwijs, sport/recreatie, cultuur) toe te voegen, welke voorzieningen zich hiervoor lenen moet onderzocht worden;
- Gezamenlijk beeld voor het Binnenveld. Dit vraagt keuzes om de druk niet te veel op dit gebied op te voeren en afspraken om de contouren gezamenlijk te definiëren en te bewaken. Hierbij is het balanceren tussen de verschillende opgaven, zoals verduurzaming van landbouw, natuurversterking, de energietransitie, ruimte voor klimaatadaptatie, recreatie, et cetera.
- Klimaatadaptatie en het goed omgaan met de natuurlijke watersystemen vraagt in dit sleutelgebied op veel locaties maatwerk. Dit komt door de relatief lage ligging van het hele gebied en de grote lokale verschillen in het watersysteem. De Veluwe en de Utrechtse Heuvelrug hebben veel impact. Concreet betekent dit dat met name uitbreidingen op een goede manier in het natuurlijk systeem moeten worden ingepast. De eerste stap is dan ook om vanuit dit systeem de randvoorwaarden gezamenlijk te bepalen.
- Een nog te maken afweging is de mate van te delen voorzieningen binnen dit sleutelgebied.

Tijdlijn tot 2040

Korte termijn
De korte termijn is gericht op het verder verkennen van onderzoeksvragen, het verder in beeld brengen van afhankelijkheden en waar nodig oplossingsrichtingen. Daarnaast zal de bereidheid tot samenwerking en vervolgens het opzetten van deze samenwerking meer vorm moeten krijgen.

Middellange termijn
Op de middellange termijn is er volop inzet op inbreiding, conform de ambitie om de nieuw te realiseren woningen zoveel mogelijk binnenstedelijk in te passen. Ook de intensivering op bestaande bedrijventerreinen moet vorm krijgen. Tot slot zal de modaliteitsshift gemaakt worden door onder andere het realiseren van ontsluitingen voor duurzame mobiliteit (fiets- en OV-infrastructuur).

Langere termijn - maar na de korte termijn wel mee starten
Deze regio heeft ook behoefte aan uitbreidingsplekken voor verstedelijking. De beschikbare ruimte is beperkt. Daarom is het wel van belang om zo snel mogelijk te starten met de eerste voorbereidingen. Met name het neerzetten van randvoorwaarden, zoals de visie op het Binnenveld, is belangrijk. Juist ook om de aanwezige kwaliteit te bewaken en waar nodig te versterken.

Samenwerkingspartners
Gemeente Veenendaal, Gemeente Ede, Gemeente Wageningen, Gemeente Rhenen
Provincie Gelderland, Provincie Utrecht
Waterschap Vallei en Veluwe
Min LNV, Min BZK, Min EZK, Min I&W
Onderwijsinstelling WUR, CHE, AERES groep
Grondeigenaren institutioneel en particulier

Nijmegen-West

Eerste sessie heeft plaatsgevonden met Nijmegen en omliggende gemeenten.

Positionering van het sleutelgebied in de Groene Metropool

Nijmegen en omgeving is één van de 'polycentrische polen' in het verstedelijkingsconcept. De opgave die Nijmegen-West heeft in de Groene Metropool is om nog meer dan nu al het geval is, aanjager te zijn van economische groei. De verwevenheid van wonen, werken en voorzieningen (o.a. kennisinstellingen) moet zorgen voor een ondernemend ecosysteem op Health/High Tech/MKB dat versterkend werkt in de regio. Door de goede verbinding met de andere polen en met de kernen om Nijmegen heen ontstaat een stevig netwerk. Binnen het sleutelgebied bevinden zich de belangrijke gebiedsontwikkelingen in het kader van de NOVI en de Woondeal: Stationsomgeving en de Kanaalzone-Zuid (inclusief Winkelsteeg) en de verstedelijkingscorridor naar Beuningen, Wijchen en Malden. Het studiegebied voor het sleutelgebied Nijmegen-West omhelst de ontwikkelingen in de stad Nijmegen en de omliggende kernen Weurt-Beuningen, Wijchen, Malden.

Beoogd programma

Nijmegen staat landelijk in de top drie regio's met het hoogste percentage woningtekort. Met de ontwikkeling van onder andere Nijmegen-West moet daar verandering in komen en het tekort worden ingelopen. In Nijmegen-West vindt een groei wonen en van werkgelegenheid plaats tot 2040.

De ruimte die nodig is voor de extra woningen en banen wordt gevonden in de gebieden Waalsprong, Waalfront, Centrum / Stationsomgeving, Kanaalzone-Zuid en Heyendaal en als het om werk gaat in de sectoren Health en Hightech. Cruciaal is de verbinding met campus Heyendaal en de transformatie van de gebieden Centrum / Stationsomgeving en Kanaalzone-Zuid. Hier zal een transformatie plaatsvinden naar wonen en werken en wordt een vitaal stadsdeel gebouwd dat zorgt dat aanwezige barrières worden geslecht zoals die er zijn bij het station en de Kanaalzone. Samenwerking tussen de gemeenten Heumen, Wijchen, Beuningen en Nijmegen kan in de zone ten westen van de A73 leiden tot versterking van het landschap en biedt bewoners een aantrekkelijk uitloopgebied. Het versterken van de HOV-verbindingen en de realisatie van hubs aan de randen van de stad op het grensvlak van de gemeenten en Nijmegen met Nijmegen Centraal leidt tot een betere bereikbaarheid en de gehele regio.

Leefomgeving

In de verstedelijkingsstrategie streven we ernaar om deze groei binnen de huidige stad te laten plaatsvinden. Zo blijft het mooie landschap rondom het stedelijk gebied intact. Bovendien blijft met groei en verdichting het draagvlak voor een goed voorzieningenniveau in de stad in stand. Door functiemenging en slimme combinaties blijft de stad (en de omliggende regio) aantrekkelijk om te wonen en te verblijven. Het groen komt van buiten de stad als aders de stad in. Daarmee is er ruimte voor biodiversiteit en kunnen we de gevolgen van de klimaatverandering opvangen. Tussen de verstedelijkingsopgaven ligt er een opgave om een aantrekkelijke groene verbinding te realiseren die zich uitstrekt van de Overasseltse en Haterse vennen in Heumen tot aan de Waaluiterwaarden tussen Weurt en Beuningen. Deze groene corridor vormt het uitloopgebied van de te intensiveren gebieden in Nijmegen, Beuningen en Wijchen en Heumen.

Wonen

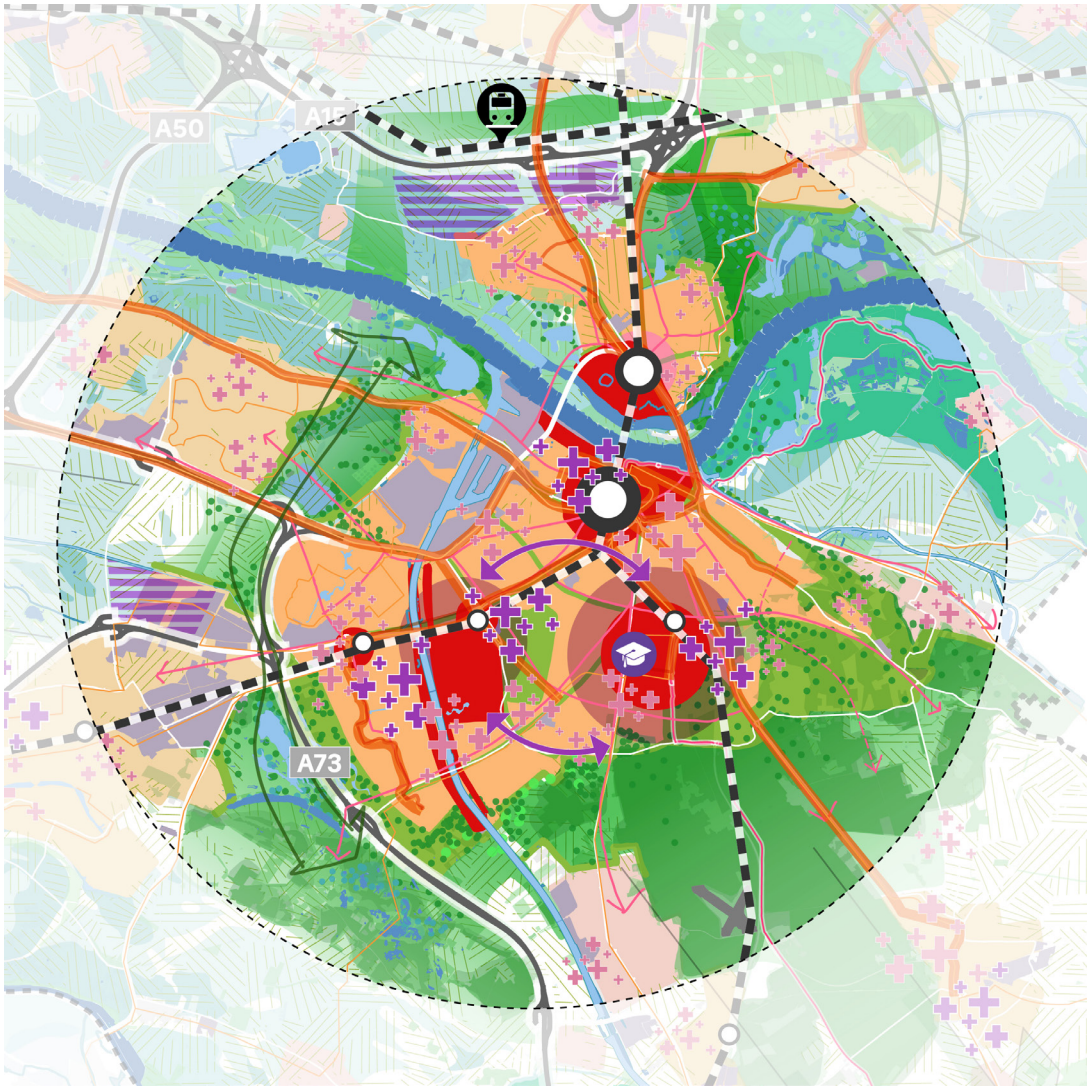
Binnen de groeiopgave wordt gewerkt aan gemengde wijken met een goede mix van woningtypen en woonvormen die passen bij de leefwijzen en behoeften van mensen. De Kanaalzone-Zuid biedt naast een flinke toevoeging aan de woningvoorraad van zo'n 3.000 woningen ook kansen om een stap te zetten naar een

meer vitaal en verbonden Nijmegen-West. In totaal realiseren we rondom het station 2.000 nieuwe woningen. Naast de nieuwe plekken voor woningbouw versterken we de wijken rondom het kanaal met woningbouw en meer functiemenging (Neerbosch-Oost, Lindenholt, Dukenburg, Hatert). In Beuningen staan tot 2040 nog eens 2.000 woningen gepland, o.a. in de randen van Weurt en Beuningen. In Heumen worden aan het kanaal 650 woningen gepland en in het centrum van Malden circa 150 woningen tot 2030. Ook Wijchen blijft groeien.

In de kernen rondom Nijmegen ligt het accent meer op compact wonen. Aan de randen van het landschap ligt het accent juist op nieuwe woonvormen, zoals nieuwe woonboerderijen en landgoederen. Hier wordt tegelijkertijd gewerkt aan landschapsversterking en het woningbouwvraagstuk. We maken deze toekomstbestendig en maken de koppeling met vraagstukken op het terrein van welzijn, zorg, inkomen, werk, gezondheid, leefbaarheid en veiligheid.

Mobiliteit

Nijmegen-West biedt volop ruimte aan voetgangers en fietsers. Met een sterk openbaar vervoer en fietsnetwerk houden we de stad en de regio leefbaar en bereikbaar. Daarnaast willen we

Sleutelgebied Nijmegen-West. Voor de legenda, zie p. 17

hubs ontwikkelen aan de stadsranden, zoals onder andere in de Gelderse Bereikbaarheidsvisie staat. Stedelijke verdichting met hoogbouw plannen we vooral rond de openbaar vervoersknopen. Nijmegen Centraal en station Heyendaal worden gerenoveerd en station Dukenburg is in beeld voor vernieuwing. Op deze stationslocaties streven we naar verdichting van wonen, werken, onderwijs en dienstverlening in combinatie met een multimodaal vervoersknooppunt, waarbij we de nadruk leggen op fiets- en OV-gebruik. Onderzocht moet worden of de HOV-corridor naar Druten via Beuningen, Cuijk – Wijchen – Nijmegen en Malden – Nijmegen een belangrijke rol kan spelen in de verstedelijkingsopgave.

Economie

Door de verstedelijkingsopgave worden economische kansen beter benut. De regio vormt de motor van de economische groei. We hebben economisch sterke sectoren in de stedelijke knooppunten, maar we hebben ook dringend behoefte aan meer werkgelegenheid, zowel voor hooggeschoolden als voor praktisch werkenden. Nijmegen–West investeert in uitstraling, kwaliteit en groei van de campussen, omdat de campus dé plek is voor innovatie en de plek waar nieuwe bedrijvigheid in Health en Hightech en MKB ontstaat. De benodigde ruimte voor een goed vestigingsklimaat vinden we door nieuwe werklocaties te ontwikkelen en bestaande locaties te herstructureren, te intensiveren of te transformeren. In de stationsomgeving creëren we ca. 15.000-20.000 m2 aan ruimte voor kantoren, hotels, winkels, maatschappelijke voorzieningen en een congrescentrum. Aan de westkant van station wijkt het oude UWV-kantoor voor duurzame hoogbouw met woningen en economische functies. Winkelsteeg zal als een van de belangrijke werklocaties in Nijmegen als derde brandpunt gaan functioneren. Economisch kan Winkelsteeg meer van zijn centrale ligging profiteren met een nieuwe profilering, meer gericht op functies voor én in de regio. Winkelsteeg versterkt daarmee het voorzieningenniveau in dit deel van de stad. Er wordt ingezet op meer arbeidsintensieve bedrijvigheid wat meer banen betekent voor de omliggende wijken, de stad en regio. Hierbij is het behouden en versterken van bedrijventerreinen in nabijheid van de woonwijken een belangrijke opgave. In het sleutelgebied willen we onderzoeken waar en hoeveel bedrijventerreinen er nog kunnen landen.

Dilemma's, kansen en risico's

De binnenstedelijke ontwikkeling is complex door de vaak relatief kleine plots met hoge dichtheden, complexiteit in infrastructuur, hoge tijdelijke kosten voor o.a. bouwlogistiek en de gewenste kwalitatieve parkeeroplossingen in combinatie met het aandeel betaalbare woningen. Bij binnenstedelijke ontwikkeling zijn er vaak relatief hoge verwervingskosten, omdat veel gronden al een stedelijke functie kennen, mogelijke saneringsrisico's samenhangend met eerdere economische activiteiten en eventuele hindercontouren met betrekking tot onder andere veiligheid, geluid en geur.
De opgaven op het gebied van duurzame mobiliteit, duurzaamheid, klimaatadaptatie en circulair, natuurinclusief en aardgasvrij bouwen zijn aanzienlijk. Het vergt nader onderzoek hoe deze ambities haalbaar gemaakt kunnen worden. Ook de voorzieningen die nodig zijn voor sociaaleconomische versterking van de leefbaarheid vragen om extra investeringsruimte en om het slim koppelen van opgaven. Er wordt ingezet op betere verbindingen en prettigere routes voor voetgangers en fietsers. Om de wijken en het landschap beter met elkaar te verbinden zijn deze routes essentieel.

Kansen

De bevolkingssamenstelling in Nijmegen-West zal meer divers worden. Zo zal bijvoorbeeld een groot aandeel van de woningen uit het betaalbare en sociale segment bestaan. Dat is belangrijk voor de stad. Voor de binnenstedelijke inbreidingslocaties is het niet nodig om geheel nieuwe infrastructuur en voorzieningen aan te brengen. Bestaande infrastructuur en voorzieningen kunnen beter worden benut en mensen kunnen op fietsafstand alle voorzieningen in de stad bereiken. In de binnenstedelijke gebieden kan worden ingezet op leer-werkinitiatieven die mensen met afstand tot

de arbeidsmarkt een kans bieden om aan het werk te gaan. Aan de randen van de kernen rondom Nijmegen liggen kansen voor andere woonmilieus. Daarmee bieden we met elkaar een divers woonprogramma aan.

Tijdlijn tot 2040

Doorlooptijd woningbouwplannen
Nijmegen bouwt tot 2030 in de Waalsprong nog 6.000 woningen en in het Waalfront 1.500 woningen. Beuningen, Wijchen en Heumen bouwen in die periode nog bijna 4.500 woningen.

Doorlooptijd aanvullend deel strategie
In totaal realiseren we rondom het station 2.000 nieuwe woningen. In de Kanaalzone-Zuid is ruimte voor 3.000 woningen waar zeker 15 jaar voor nodig is om tot realisatie te komen. In de wijken rondom het kanaal en in de rest van de stad is er nog capaciteit van ongeveer 4.500-7.000 woningen. De grootte van de ontwikkelgebieden biedt kansen voor verschillende woon-werkmilieus met ieder zijn eigen karakteristieken. Beuningen, Wijchen en Heumen bouwen in de periode na 2030 nog bijna 1.200 woningen.

Wat is er nodig?
In de gebiedsuitwerking van Nijmegen-West onderzoeken we de volgende keuzes als het gaat om ingrepen en investeringen.

Het Programma Hoogfrequent Spoorvervoer (PHS) gaat de lijn Schiphol-Nijmegen verstevigen. Daardoor rijden er meer treinen, wordt de dienstregeling betrouwbaarder en lossen we knelpunten op het spoor op. Om dit te accommoderen is een volledige renovatie van het station Nijmegen Centraal noodzakelijk naar een innovatieve hub met een hoge verblijfskwaliteit. Vooruitlopend op de verdere verstedelijking moet onderzocht worden of er een hoogwaardige openbaar vervoerverbinding naar Druten/ Beuningen gerealiseerd kan worden en wat dat oplevert. Ook andere HOV-corridors verdienen aandacht net als fietsroutes en een aantal andere regionale bereikbaarheidsopgaven. Tegelijkertijd zorgen de elektrificatie van de Maaslijn Nijmegen-Roermond en de renovatie van station Heyendaal voor een betere toestroom naar campus Heyendaal.

Versnellingsmogelijkheden
Versnellingsmogelijkheden zijn er in de NOVI-Woondealprojecten Stationsomgeving en Kanaalzone en in Beuningen.

Welke samenwerkingspartners zijn hiervoor nodig?
Om de plannen te realiseren, is het nodig dat het Rijk, Provincie Gelderland, NS, ProRail, het bedrijfsleven, de onderwijsinstellingen en gemeente Beuningen, Wijchen, Heumen en Nijmegen als partners optrekken. Zo komen we tegemoet aan de opgaven waar we samen voor staan in de verstedelijkingsstrategie.
Op stedelijk en (inter)nationaal schaalniveau zijn ook de Novio Tech Campus en de universiteitscampus Heyendaal belangrijke economische dragers en bieden ze kansen voor versterking van een triple helix model (samenwerking tussen bedrijfsleven, overheid en onderwijs) gericht op innovatie.

Foodvalley-Noord

Tekst onder voorbehoud. Nieuwe versie volgt na verwerking uitkomsten van de eerste ambtelijke sessie (22/6)

Positionering van Foodvalley-Noord in de Groene Metropool

Foodvalley-Noord omvat de gemeenten Barneveld, Nijkerk, Renswoude, Scherpenzeel en het noordelijke deel van de gemeente Ede. De gemeenten Barneveld en Nijkerk overlappen met de regio Amersfoort, waar nu het Ontwikkelbeeld Amersfoort voor wordt opgesteld. Foodvalley-Noord kenmerkt zich door de aanwezigheid van de Gelderse Vallei met het Groene Valleilint en grootschalige landbouwgebieden. Ten westen ligt de stad Amersfoort, waarmee de gemeente Nijkerk sterke relaties heeft, en ten oosten grenst het gebied aan de Veluwe. Met de A1-corridor, de Valleilijn, de A30 en de A28 is Foodvalley-Noord goed verbonden in noord-zuidelijke en oost-westelijke richting. Economisch gezien heeft Foodvalley-Noord een sterke band met Foodvalley-Zuid, gezien het belang van de sector 'Food'.

Per bouwsteen is een voorzet voor de onderzoeksagenda gegeven.

Leefomgeving

In de Gelderse Vallei, als stroomgebied tussen de Veluwe en de Utrechtse Heuvelrug, kunnen waterberging (sponswerking), recreatie en natuur gecombineerd worden. Hier ligt de uitdaging om dit te ontwikkelen tot een robuust beekdallandschap in een landbouwgebied met duurzaam beekbeheer. Hier, maar ook in de flanklandbouwgebieden, speelt de landbouwtransitie. Het ontwikkelen van circulaire, natuurinclusieve landbouw binnen de randvoorwaarden van een duurzaam bodem- en watersysteem moet verder verkend worden. Ook de stikstofdepositie, nabij (Natura2000-) natuurgebieden is een aandachtspunt. Dichterbij de kernen speelt het belang van behoud en versterking van groene buffers, zodat kernen niet aan elkaar groeien. De ruimte tussen Nijkerk, Nijkerkerveen, Hoevelaken en Amersfoort is een kwetsbaar gebied, gezien de huidige versnippering. Tot slot is er ruimte nodig voor energieopwekking, waarvoor zones langs de A1 en A28 in beeld komen.

Mobiliteit

Met de A1-corridor, de A28, de A30 en de Valleilijn zijn de grotere kernen goed verbonden. Met name de verbindingen richting Amersfoort en Ede worden veel gebruikt. Barneveld heeft een grote inkomende pendel, vanwege Harselaar. Aandachtspunt is het aandeel van openbaar vervoer en (elektrische) fietsen, zowel voor bestaande kernen als potentiële nieuwe ontwikkellocaties. Een aanpak voor sluipverkeer door kernen hoort daar ook bij. Daarnaast lopen er meerdere initiatieven, zoals de verbreding van de A1, nieuwe stations als Stroe, een mogelijke railterminal en een verkenning naar een ringweg voor Barneveld. Tot slot zijn er nog knelpunten die moeten worden opgelost, zoals de aansluiting A1-A30 en knooppunt Hoevelaken.

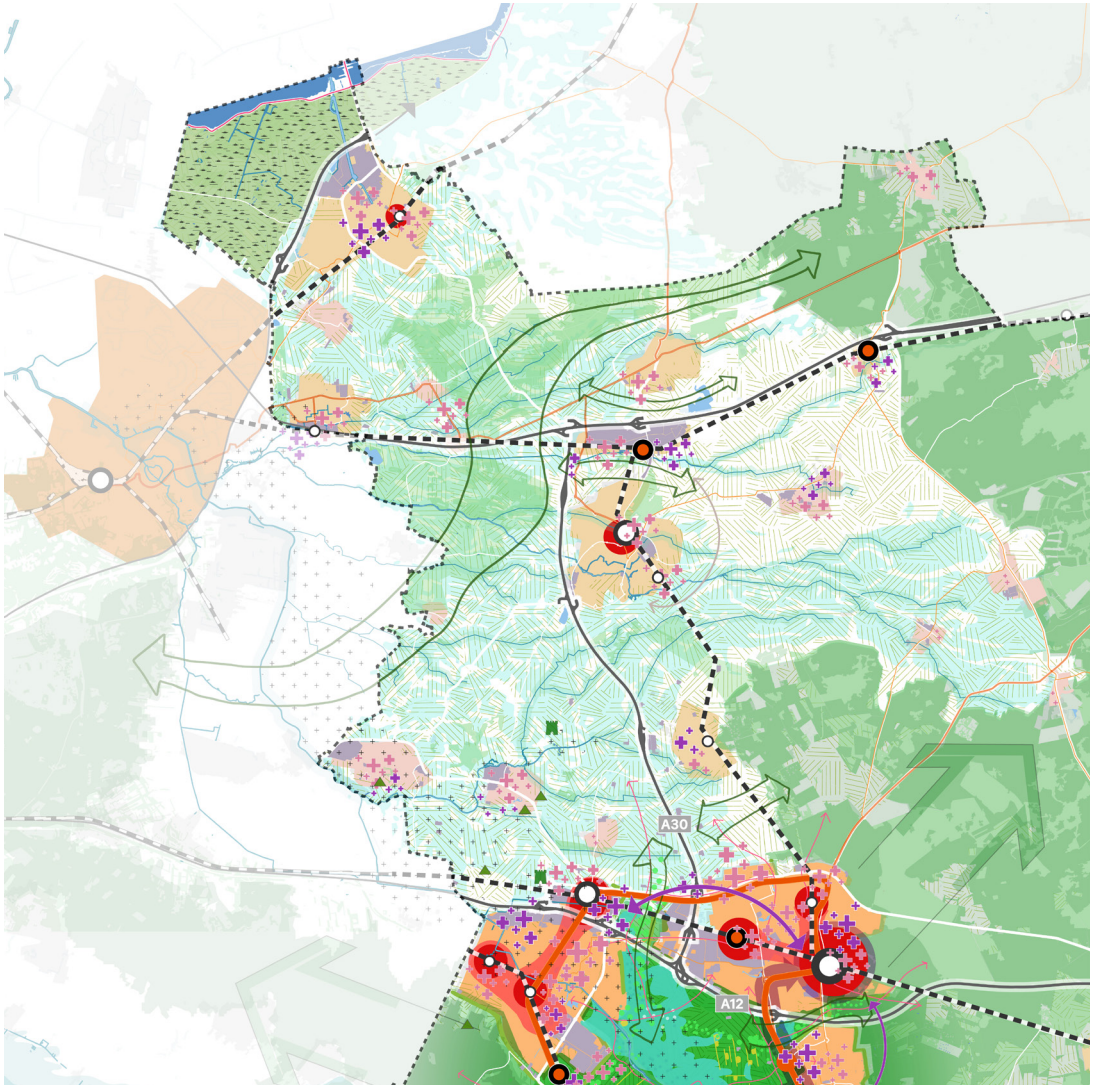
Economie

Landbouw, specifiek de intensieve veehouderij, is een belangrijke economische drager in dit gebied en leidt tot complexe ruimtelijke opgaven. Op meerdere niveaus wordt er gewerkt aan dit thema, zoals het nationaal programma Landelijk Gebied (NP LG), de Landelijke beëindigingsregeling veehouderij (Lbv) en de Startnotitie voor het Landbouwperspectief in de Foodvalley. Met name de Lbv gaat grote gevolgen hebben voor de landbouwstructuur en vitaliteit van veedichte gebieden als Foodvalley-Noord.
Ten tweede speelt de ruimte voor bedrijventerreinen een vraagstuk. Het deelgebied levert al een fors aandeel met Harselaar en bedrijventerreinen in Nijkerk en Hoevelaken. De ruimtevraag richting 2040 moet nog verdeeld worden tussen Foodvalley-Noord en Zuid, waarbij de balans tussen woningen en banen en de clustering van bedrijventerreinen langs de A1 onderzocht moeten worden.

Wonen

De belangrijkste uitdaging voor de gebiedsuitwerking is de afstemming tussen de

verstedelijkingsstrategie en het Ontwikkelbeeld Amersfoort. Hier is sprake van een nauwe vervlechting, onder meer vanwege de gezamenlijke Woondeal en afstemming over de te beleggen opgave. Daarnaast is het van belang om bij het kiezen van potentiële ontwikkellocaties de potentie van de stations en nog beschikbare ruimte in de regiokernen goed te benutten, terwijl ook de vitaliteit van lokale kernen een belangrijk aandachtspunt is.

Deelgebied Foodvalley-Noord. Voor de legenda, zie p. 17

De Liemers

Voor dit deelgebied hebben nog geen ambtelijke / bestuurlijke sessies plaatsgevonden.
Dit betreft een voorzet, die tijdens de sessies aangevuld en bevestigd kan worden.

Positionering van de Liemers in de Groene Metropool
De Liemers omvat de gemeenten Doesburg, Duiven, Montferland, Westervoort, omgeven door de rivieren de Nederrijn en de IJssel. Via de A12-corridor zijn de gemeenten Duiven, Montferland, Westervoort en Zevenaar goed verbonden met Arnhem, waardoor de woningmarkten van deze regiokernen ook een sterke relatie hebben met Arnhem als polycentrische pool. De verdere ontwikkeling van Arnhem-Oost zal hier ook een impact op hebben. Zowel Doesburg als lokale kernen in de overige gemeenten liggen meer afgelegen in open landbouwgebieden en de Gelderse Poort.

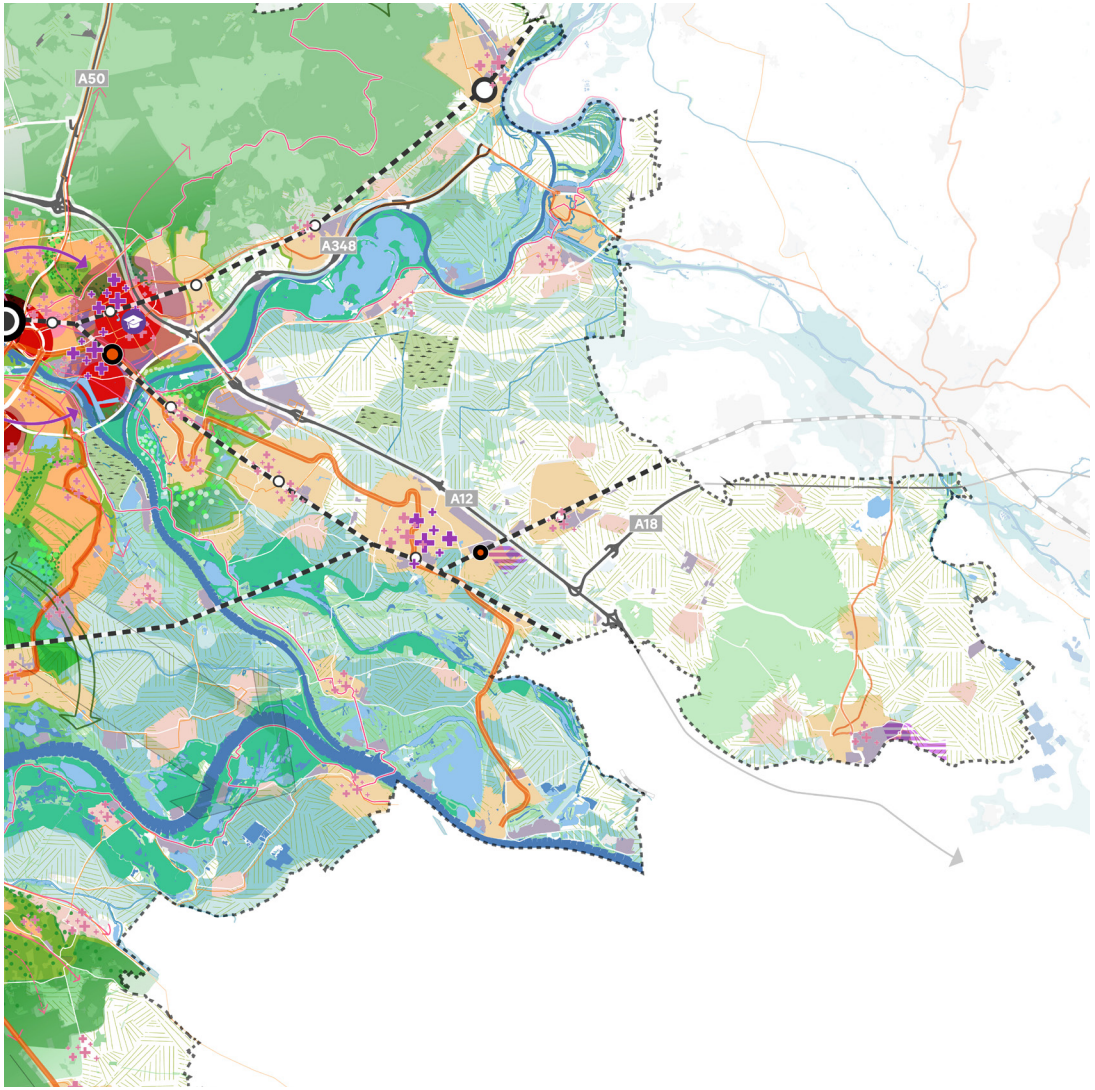
Per bouwsteen is een voorzet voor de onderzoeksagenda gegeven.

Leefomgeving
Het watersysteem speelt een grote rol in de Liemers. Het systeem van de weteringen biedt kansen voor een ecologische en hydrologische impuls. Langs de rivieren kan waterveiligheid, natuurontwikkeling, duurzame landbouw en (extensieve) recreatie gecombineerd worden, waar al aan gewerkt wordt in het Rivierklimaatpark IJsselpoort en de Gelderse Poort. Ook liggen hier kansen voor de inpassing van woongebieden en bedrijvigheid. Met name langs de A12-corridor rond Westervoort en Duiven zijn groene buffers van groot (lokaal) belang. Deze moeten behouden en versterkt worden om lineaire ontwikkelingen langs de A12 te voorkomen. Langs de rivieren kan waterveiligheid, natuurontwikkeling, duurzame landbouw en (extensieve) recreatie gecombineerd worden, waar al aan gewerkt wordt in het Rivierklimaatpark IJsselpoort en de Gelderse Poort. Ook liggen hier kansen voor de inpassing van woongebieden en bedrijvigheid. Tot slot gaat de landbouwtransitie hier een grote rol spelen.

Mobiliteit
In oost-westelijke richting is de A12-corridor belangrijk, waarbij de stations mogelijkheden bieden voor de ontsluiting van nieuwe woon- en werkgebieden. De A12-corridor als Goederencorridor-Oost speelt tevens een belangrijke rol voor Liemers als Logistics Valley. Hier ligt bij Arnhem een knelpunt voor de capaciteit voor personen- en goederenvervoer. Voor de oost-westelijke verbinding is ook de MIRT-verkenning ViA15 van groot belang om de wegen rondom Arnhem te ontlasten en zo de regionale bereikbaarheid te verbeteren. Momenteel moet het tracébesluit beter gemotiveerd of aangepast worden, vanwege de stikstofuitstoot nabij beschermde natuurgebieden. Tot slot is de bereikbaarheid van lokale kernen zonder treinstation een aandachtspunt.

Economie
De verdere ontwikkeling van Logistics Valley is onderdeel van het economisch profiel van de Liemers. Hier spelen kwesties rondom de ruimte voor bedrijventerreinen, verduurzaming van transport in combinatie met energieopwekking en de hoeveelheid banen. Ten tweede speelt de landbouwtransitie een grote rol, waarbij landbouwers deels op zoek moeten naar nieuwe verdienmodellen bij de transitie naar duurzame landbouw.

Wonen
Waterveiligheid bij potentiële nieuwe locaties is een belangrijk aandachtspunt. De bestaande kernen liggen immers op de hogere oeverwallen en het gebied kent veel watergangen. Daarnaast hebben enkele gemeenten weinig ruimte, zoals Westervoort, waardoor de nadruk op binnenstedelijk bouwen komt te liggen. Hier ligt de uitdaging om het bouwtempo te versnellen voor de komende vijf à tien jaar. In de lokale kernen speelt vitaliteit een grote rol, vanwege vergrijzing (o.a. in Doesburg).

Deelgebied De Liemers. Voor de legenda, zie p. 17

Middengebied Arnhem-Nijmegen

Tekst onder voorbehoud. Nieuwe versie volgt na verwerking uitkomsten van de eerste ambtelijke sessie (23/6)

Positionering van het Middengebied Arnhem-Nijmegen in de Groene Metropool
Het Middengebied Arnhem-Nijmegen beslaat de gemeenten Lingewaard en Overbetuwe, gelegen tussen de stedelijke gebieden van Arnhem en Nijmegen. Ook het stedelijk gebied van Wageningen en Ede is nabij. In het hart van de Groene Metropoolregio vertegenwoordigt het Middengebied waarden die van belang zijn voor deze steden en voor de hele regio. De ligging in de Groene Metropool is enerzijds strategisch en anderzijds kwetsbaar, aangezien de stedelijke gebieden uitbreiden en intensiveren.

Het Middengebied biedt mogelijkheden om deze positie te benutten en bij te dragen aan regionale ontwikkeling met een goede leefkwaliteit, voor nu én duurzaam voor de toekomst. Sterk vanwege het dorpse vitale karakter en de groene buffer met o.a. Park Lingezegen en de uiterwaarden.

Integrale groei is dé kans om het gebied te versterken en tevens te functioneren als een 'dynamische contramal' voor intensivering van de nabije steden, mits randvoorwaarden omtrent landschap, mobiliteit, vitaliteit en economie op orde zijn. Al deze thema's hangen immers met elkaar samen en komen in het Middengebied vlak bij elkaar. Om synergie te bereiken en afwenteleffecten te voorkomen vereist dit een balans tussen alle vormen van verstedelijking. Te midden van de drie stedelijke gebieden van de Groene Metropool biedt de kwaliteit en positie van het Middengebied mogelijkheden voor de regio, zeker als er integrale regie en flankerend beleid toegepast wordt.

Per bouwsteen is een voorzet voor de onderzoeksagenda gegeven, op basis van de eerste verkennende sessie, met consultatie van strategische agenda en Omgevingsvisies.

Leefomgeving
Het karakter van het Middengebied is gevormd door ligging in het rivierenlandschap, waarbij oost-west structuren als ruggengraat functioneren. De Linge is een belangrijke 'backbone' met kansen om waterberging, waterkwaliteit, recreatie en natuur te combineren. Daarnaast zijn de Nederrijn, het Pannerdensch Kanaal en de Waal belangrijke structurerende elementen.
De dijkzones en uiterwaarden zijn van belang vanwege waterveiligheid, natuur, recreatie en mobiliteit. Voor Park Lingezegen liggen er kansen om het landschapspark uit te breiden. De aangrenzende nieuwe landschapszones (Knoop 38 en Danenberg) kunnen de verstedelijking inbedden. Dergelijke landschappelijke zones met ecologische corridors richting de uiterwaarden, waarbij ook ruimte wordt gecreëerd voor o.a. natuur en recreatie, houden het gebied leefbaar. Voor de landbouw in zowel de open kommen als op de oeverwallen ligt daarbij het vraagstuk voor de ontwikkeling naar meer natuurinclusieve landbouw en een duurzaam water- en bodembeleid en landschapsbeheer (ook als kans om toekomstbestendig om te gaan met stikstof).

Grootschalige energieopwekking wordt geclusterd langs de A15 als energiecorridor. We lossen dit meervoudig op; langs deze corridor ontstaat een afwisselend beeld van energielandschappen, natuurgebieden en woon- of werkgebieden.

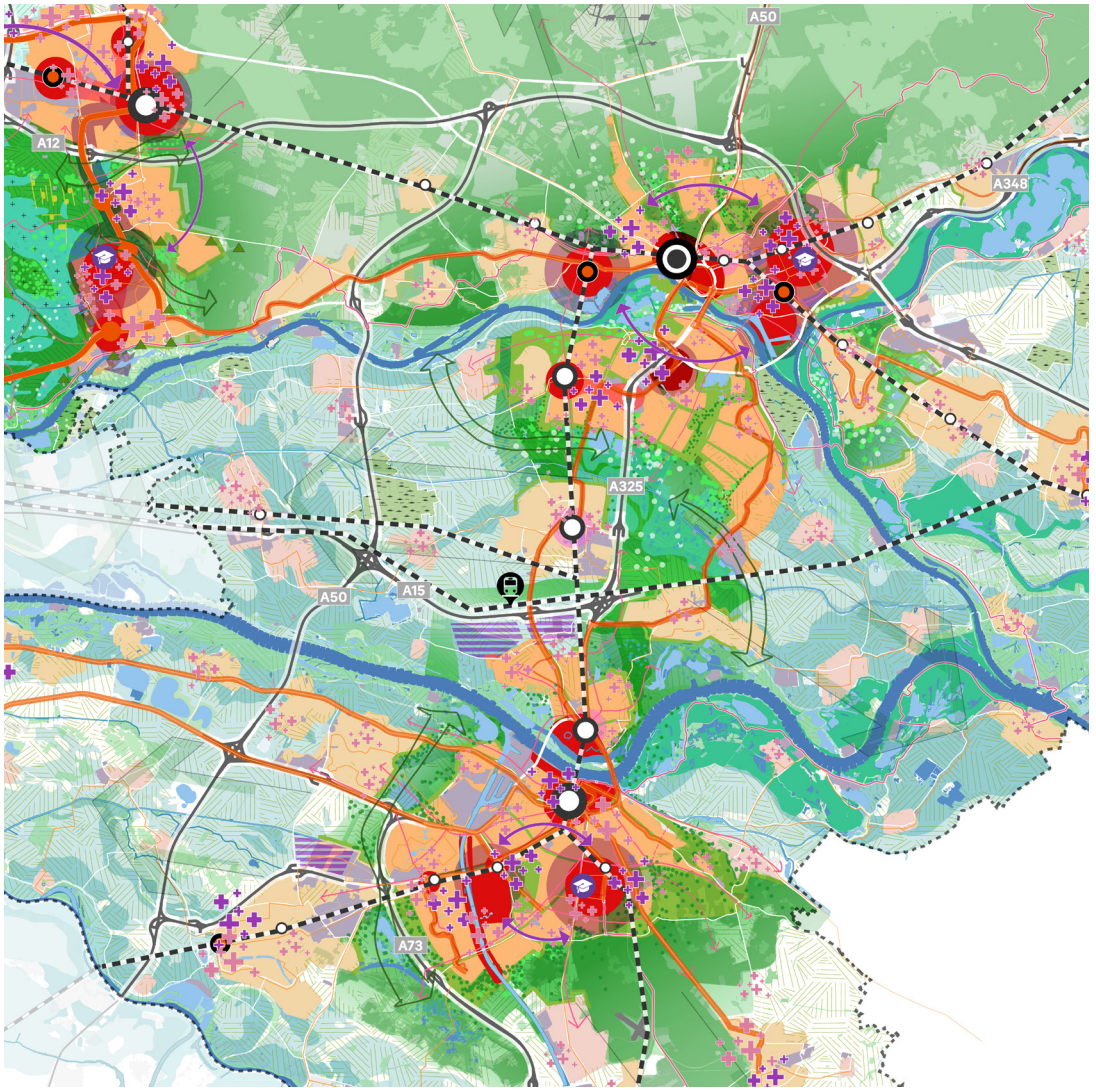
Mobiliteit
De Betuweroute en de A15 (straks doorgetrokken naar A12) maken deel uit van een belangrijke Europese corridor van Rotterdam naar Ruhrgebied. De A50, A325 en het spoor Arnhem-Elst-Nijmegen zijn de belangrijkste noord-zuidverbindingen. De bereikbaarheid van het Middengebied staat onder druk, dit kan negatieve effecten hebben op de vitaliteit en leefbaarheid in de kernen. Voorkomen moet daarom worden dat er (op lange termijn) knelpunten blijven bestaan in het netwerk van fiets, ov en auto, o.a. door het overbelast raken van A325 en spoor én het vooralsnog niet doortrekken van de A15. Vanwege de noodzaak om Middengebied bereikbaar en leefbaar te houden, zoeken we naar manieren om dergelijke verbindingen te versterken.

Tevens moet inrichting van de leefomgeving een gedragsverandering stimuleren, zodat de hoge autoafhankelijkheid wordt aangepakt en bereikbaarheid verbetert. Denk bijvoorbeeld aan:

- Nieuwe woon- en werklocaties rondom de Betuwelijn die duurzaam ontsloten kunnen worden, via bestaande stations (Zetten-Andelst), mogelijk ook potentie voor nieuwe stations (Valburg);
- Het creëren van nieuwe (snel)fietsroutes naar de drie steden, inclusief het versterken van goede oost-west-verbindingen, o.a. in de Linge-zone (incl. Lingekruising bij de A325);
- Het behoud van busverbindingen met de (kleinere) dorpen.

Economie

Het Middengebied biedt ruimte voor het versterken en behouden van een sterk ondernemers- en vestigingsklimaat. Zodat het huidige bedrijfsleven optimaal kan ondernemen en innoveren. En nieuwe bedrijvigheid wordt aangetrokken die passend en versterkend is voor het Middengebied. Deze ruimte voor economie zoeken we op en aansluitend op bedrijventerreinen, met o.a. de logistieke hotspot bij Knoop 38 en het agribusiness-cluster rondom NEXTgarden (tevens energiehub). Naast werkgelegenheid op bedrijventerreinen, willen we de economie versterken en verbreden naar de

Deelgebied Middengebied Arnhem-Nijmegen. Voor de legenda, zie p. 17

kernen. Door in te zetten op het versterken van dorpscentra en voorzieningen (vitale kernen), vanwege het belang dat deze centra (met veel detailhandel, horeca, dienstverlening en andere voorzieningen) hebben voor de leefbaarheid van het gebied. Tevens door extra inzet te plegen op gemengde gebieden (rondom OV-knooppunten) en de recreatieve en toeristische potentie van de Betuwe.

Wonen
Vitale steden en kernen is een kwaliteit en kans in het Middengebied. Het vraagt dat bestaande wijken meer toekomstbestendig en duurzaam worden en woningen op sommige plekken nog beter gaan voldoen aan actuele woonwensen. Groei in de intermediaire zone tussen Arnhem en Nijmegen (in en rondom Elst, Huissen en Bemmel), kan ook bijdragen aan het versterken van landschappelijke buffers. Buiten deze zone zijn er meerdere kleine kernen waar de vitaliteit op het spel staat. Verbeteren bereikbaarheid en lokale organische groei zijn daar belangrijke thema's.

In Overbetuwe is het kansrijk om grotere kernen aan de westzijde, Heteren en Zetten, ook voor de regionale behoefte in de Groene Metropool (Arnhem-Nijmegen-Foodvalley) te laten groeien. Zo dragen we bij aan behoud en versterking van voorzieningen in leefbare kernen met een dorps karakter. Dit in combinatie met (benutten of versterken van) duurzame mobiliteitsoplossingen om de relatie met Foodvalley en Rivierenland verder te versterken.
In Lingewaard kan woningbouw in Gendt bijdragen aan het op peil houden van vitaliteit en voorzieningenniveau in de eigen en de omliggende kleinere kernen.

Rijk van Nijmegen

Voor dit deelgebied hebben nog geen ambtelijke / bestuurlijke sessies plaatsgevonden.
Dit betreft een voorzet, die tijdens de sessies aangevuld en bevestigd kan worden.

Positionering van het Rijk van Nijmegen in de Groene Metropool
Tot het Rijk van Nijmegen behoren de gemeenten Berg en Dal, Beuningen, Druten, Heumen, Nijmegen, Mook en Middelaar en Wijchen. De ligging tussen de rivieren Waal en Maas en de aanwezigheid van de stuwwal zorgen voor een verscheidenheid aan landschappen: van uiterwaarden tot een heuvelachtig bosgebied. Het landschap biedt mogelijkheden voor een functiecombinatie van woningbouw, landbouw, klimaatadaptatie, biodiversiteit en recreatie (uitloopgebied voor o.a. Nijmegenaren). Als meest zuidelijk gelegen deelgebied heeft het Rijk van Nijmegen – naast de sterke band met Nijmegen – ook economisch belang bij verbindingen met gebieden ten zuiden van de Maas, zoals het Land van Cuijk.

Per bouwsteen is een voorzet voor de onderzoeksagenda gegeven, op basis van de eerste verkennende sessie.

Leefomgeving
Het uitgangspunt is het versterken van de natuurwaarden en het watersysteem in combinatie met energieopwekking en recreatie, in de uiterwaarden en polders. De functiecombinatie biedt veel kansen – onder meer bij de dijkversterkingsopgave voor het tracé Ewijk – Nijmegen – Millingen in combinatie met een fietsroute – maar veroorzaakt ook druk op het landschap, met name vanwege de recreatiebehoefte.

Een tweede onderzoeksvraagstuk betreft het watersysteem: verdroging van natuur en landbouw vraagt om een duurzame watervoorziening met aandacht voor bediening van functies (bijvoorbeeld landbouw in combinatie met fruitteelt) en mogelijkheden om water langer vast te houden. Ten westen van Nijmegen spelen de weteringen een belangrijke rol in de waterhuishouding in de polders. In de kernen is de hoeveelheid verharding een aandachtspunt in verband met hittestress.

Tot slot is er ruimte nodig voor de energietransitie. De zoekgebieden voor zon en wind uit de RES kunnen gecombineerd worden met andere thema's, zoals de landbouwtransitie, natuurontwikkeling en leefbaarheid. Zandwinplassen kunnen mogelijk gebruikt worden voor drijvende zonnevelden.

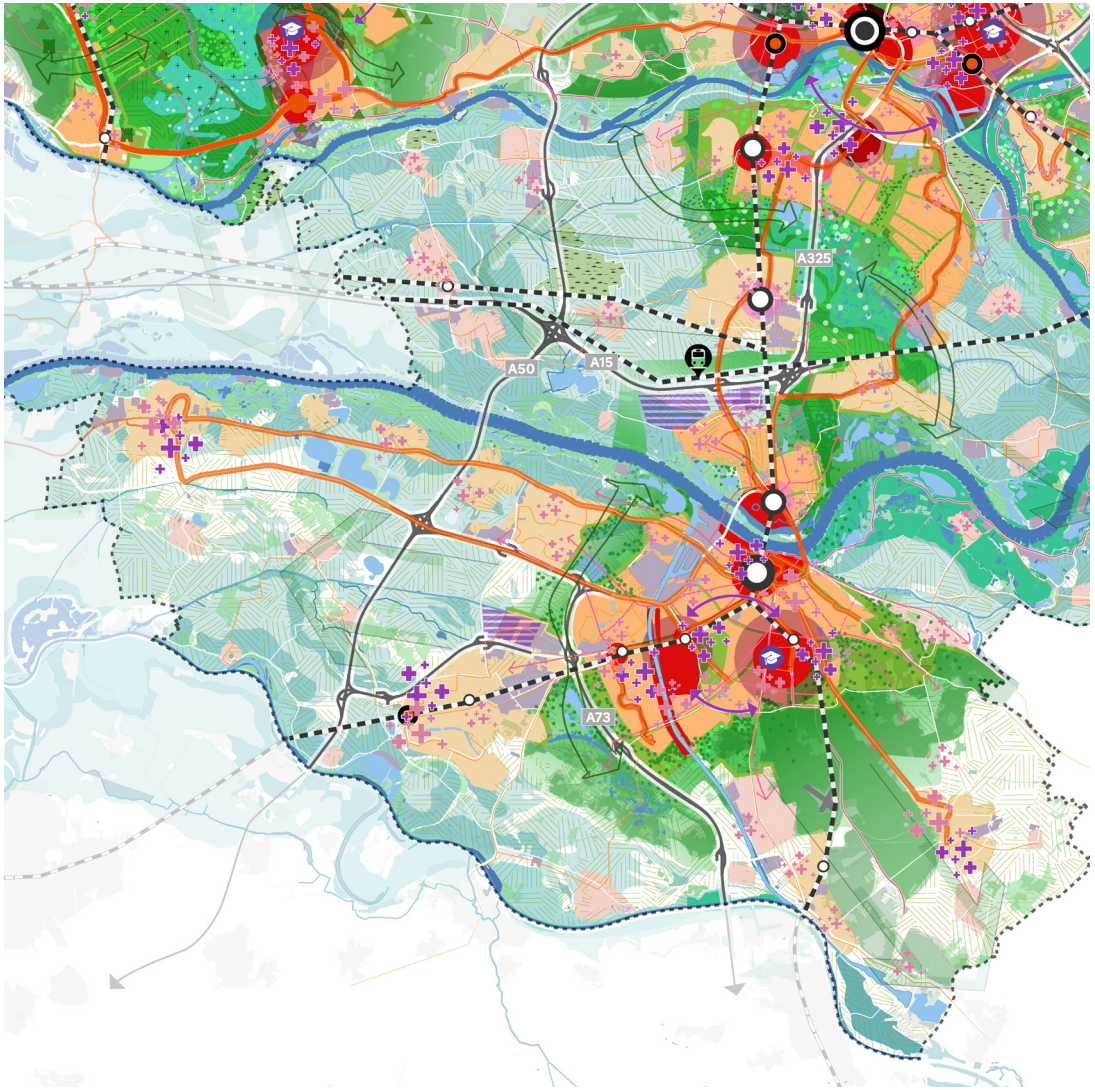
Mobiliteit
Het Rijk van Nijmegen is sterk gericht op de stad Nijmegen als werkgebied en als voorzieningencentrum. Goede openbaar vervoer- en fietsverbindingen vanuit de regiokernen naar Nijmegen zijn van belang voor een goede bereikbaarheid en een transitie naar schone en slimme mobiliteit. Onderzocht moet worden in hoeverre een uitrol/verbetering van het HOV-netwerk (inclusief hubs) mogelijk is en een oplossing vormt, bijvoorbeeld de Rijksweg Heumen en de corridor Druten. Ook wordt verkend welke snelfietspaden gerealiseerd zouden kunnen worden. Daarnaast is er een wens voor HOV tussen Nijmegen, Beek en Duitsland. In de regio wordt al werk gemaakt van snelfietspaden (bijvoorbeeld tussen Mook en Nijmegen), maar ook hier dient nog een verdere uitrol gerealiseerd te worden. Zowel de uitrol van (H)OV als snelfietspaden biedt kansen voor duurzame ontsluiting van potentiële ontwikkellocaties.

Economie
De diversiteit aan landbouwgebieden en de aanwezigheid van de Waal biedt kansen voor de economie. In de komgebieden ten westen van Nijmegen is grootschalige landbouw, op de oeverwallen is tuinbouw en fruitteelt, op de stuwwal bij Groesbeek akkerbouw en in de Ooijpolder is een eerste ontwikkeling zichtbaar richting kringlooplandbouw. Voor al deze gebieden speelt de landbouwtransitie. De Waal, specifiek voor de gemeenten Druten en Nijmegen, biedt kansen voor de circulaire economie in de vorm van watergebonden bedrijvigheid. Hier ligt een

uitdaging rondom de toenemende ruimtevraag richting 2030. Daarvoor zijn kansrijke potentiële ontwikkellocaties voor watergebonden bedrijvigheid geïdentificeerd, die nader onderzocht dienen te worden: het ENGIE-terrein in Nijmegen en de locatie Druten (Drutensche Waarden buitendijks en een potentiële nieuwe ontwikkellocatie).

Wonen

Het Rijk van Nijmegen kenmerkt zich door vitaliteit van de kleinere kernen, de betaalbaarheid van woningen, de transformatiemogelijkheden in deze kernen (Beuningen, Heumen, Berg en Dal, Wijchen en Mook & Middelaar) én de kansen om woningen in te passen in bestaande kernen met behoud en versterking van groenblauwe, landschappelijke structuren. Dat geeft nog wel uitdagingen met betrekking tot fasering en snelheid.

Deelgebied Rijk van Nijmegen. Voor de legenda, zie p. 17

Veluwe

Voor dit deelgebied hebben nog geen ambtelijke / bestuurlijke sessies plaatsgevonden.
Dit betreft een voorzet, die tijdens de sessies aangevuld en bevestigd kan worden.

Positionering van de Veluwe in de Groene Metropool
De Veluwe is één van de grootste natuurgebieden van Nederland en zelfs het grootste Natura2000-gebied op land van Noordwest-Europa. Een deel van dit gebied valt binnen de Groene Metropool. De gemeenten Arnhem, Barneveld, Ede, Renkum, Rheden, Wageningen en Rozendaal grenzen aan de west- en zuidkant van de Veluwe(zoom). Noord-Veluwe valt buiten de Groene Metropool. Voor enkele van deze gemeenten beslaat de Veluwe zelfs het grootste deel van het grondgebied en is het daarmee een belangrijke identiteitsdrager. Naast het landschap zelf gaat het hier nadrukkelijk ook om randen van dit landschap, grenzend aan woongebieden, rivierengebied, vallei, infrastructuur en/of landbouwgebieden. Dit is ook van invloed op de toegankelijkheid van de Veluwe en de verbindingen tussen de Veluwe en andere landschappen, zoals de Utrechtse Heuvelrug via het Binnenveld.

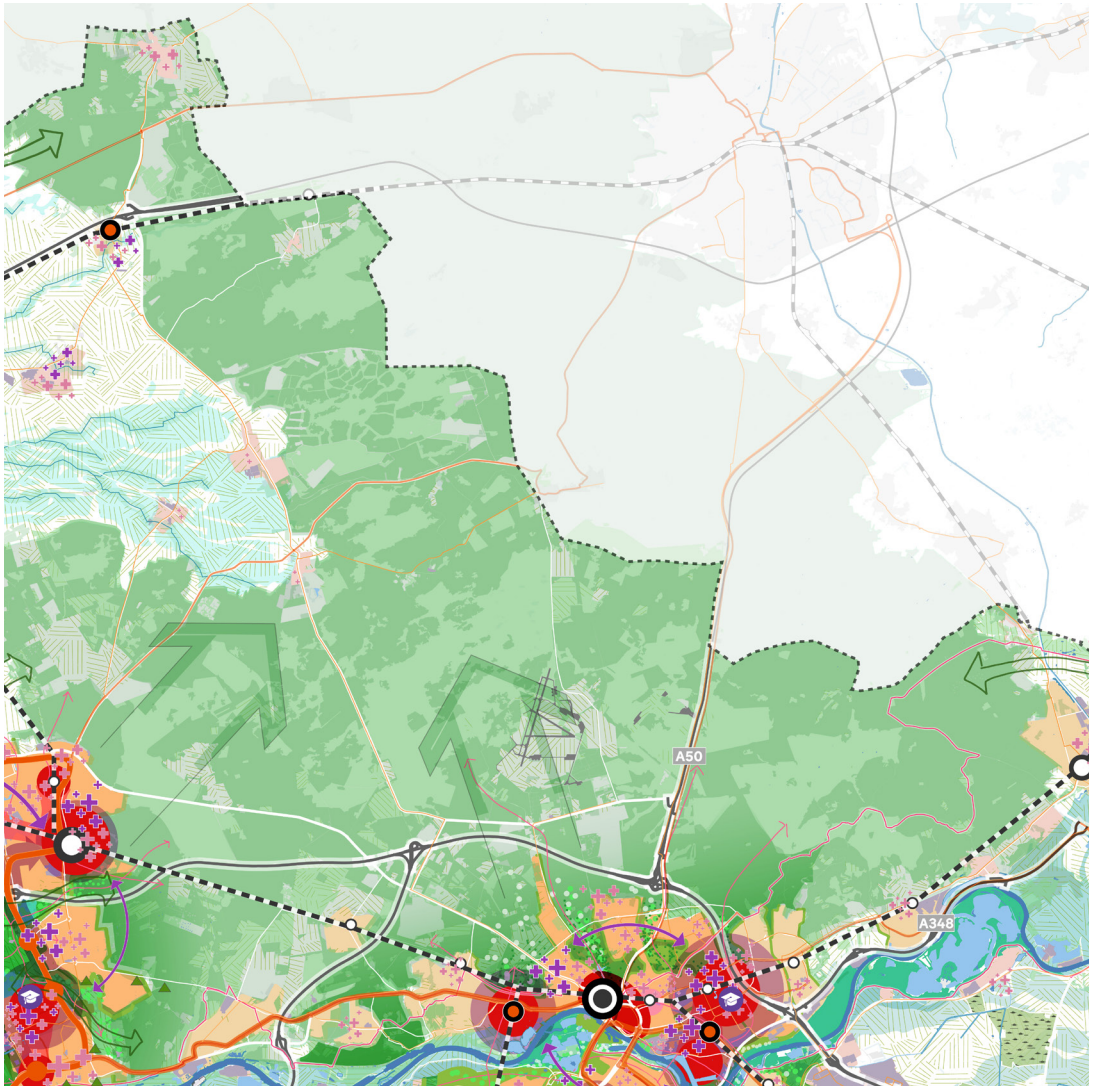
Per bouwsteen is een voorzet voor de onderzoeksagenda gegeven als input voor een eerste sessie over de gebiedsuitwerking.

Leefomgeving
De natuur op de Veluwe staat onder grote druk. Hier liggen meerdere oorzaken aan ten grondslag, zoals vermesting en verzuring door stikstofneerslag, verdroging, versnippering, en verstoring door recreatie. Partners zetten zich momenteel in om de natuur op de Veluwe te versterken; provincie Gelderland , gemeenten, waterschappen ondernemers, grondeigenaren, wetenschappelijke organisaties en natuurbeschermingsorganisaties. De opgaven beperken zich niet tot de Veluwe zelf, maar ook de randen van het gebied: bijvoorbeeld de relatie met de landbouw, het creëren van buffers langs de randen van de Veluwe en het behouden en versterken van verbindingen met andere landschappen. De stikstofopgave in Gelderland is in sterke mate gerelateerd aan de natuur op de Veluwe.

Mobiliteit
De Veluwe speelt een grote rol als uitloopgebied voor inwoners van de Groene Metropool. De stations aan de randen van de Veluwe en het fiets- en wandelnetwerk kunnen daarin een grote rol spelen als dragers voor schone en slimme mobiliteit en het toegankelijk maken van het gebied voor alle inwoners. Zo kan de recreatiedruk verlicht worden. Ook ligt er een opgave met betrekking tot de barrièrewerking van infrastructuur in verband met het behouden en versterken van ecologische verbindingen.

Economie
De Veluwe is van grote economische waarde voor de Groene Metropool. Dat gaat verder dan inkomsten door toerisme en recreatie. Ook voor het vestigingsklimaat van de Groene Metropool is de instandhouding en versterking van landschappen als de Veluwe van groot belang. Het afwegen van deze economische waarde en de natuurwaarden van de Veluwe is een belangrijke opgave. Om het toerisme op de Veluwe in balans te houden met de natuur, ruimte te bieden aan recreanten en een gezonde recreatiesector, is een opgave.

Wonen
De Veluwe biedt kansen om te wonen in een groen raamwerk. Wel vraagt dat om zorgvuldige omgang met de randen van de Veluwe en het voorkomen van verdere versnippering op de Veluwe zelf. Het behouden van de ‘groene vingers’ tussen de kernen draagt bij aan de identiteit en de biodiversiteit. Daarbij hoort ook het afwegen van passende woonmilieus, dichtheden en mate van verharding. In de kernen rond de Veluwe worden ook extra woningen toegevoegd.

Deelgebied Veluwe. Voor de legenda, zie p. 17

03 Werken met de verstedelijkingsstrategie

Van verstedelijkingsconcept naar een strategie om langjarig samen te werken
In de eerste hoofdstukken is uitgebreid besproken hoe in een intensieve samenwerking tussen de twee regio's, de 26 gemeenten, het Rijk, de provincies Gelderland en Utrecht en de waterschappen ontwerpend onderzoek uitgevoerd. Er is een analyse gemaakt van prognoses voor wonen en werken. Op basis van de uitkomsten is het verstedelijkingsconcept ontwikkeld.
Dit concept laat het kostbare groene raamwerk van de regio zien: de landschappen, de fijne uitloopgebieden en de groene dorpen en steden. De versterking (en waar nodig bescherming) van het groene raamwerk staat voorop. Over die 'groene laag' heen zijn de lagen van economie en economische ontwikkeling gelegd, van de mobiliteitsstructuur zowel bestaand als gewenst (noodzakelijk) en tot slot de laag van het woonprogramma en de werkgebieden. Het verstedelijkingsconcept is opgesteld vanuit de intentie dat alle regiopartners en het Rijk met elkaar van mening zijn dat dit de manier is waarop de Groene Metropool tot groei kan komen.

Een modelmatige doorrekening van dit concept laat zien wat de effecten zijn van het toevoegen van 100.000 woningen en 700 hectare werkgebied in onze regio. De conclusie is dat het gevraagde in principe op deze manier is in te passen op een manier die recht doet aan de uitgangspunten om het groene raamwerk van de regio te versterken. De echte test daarvan gebeurt in de gebiedsuitwerkingen en natuurlijk straks in de praktijk als we te maken krijgen met technische en programmatische vraagstukken, met conjunctuurgolven, et cetera.

Wat is dan nu de volgende stap?
In dit hoofdstuk geven we een doorkijk naar de samenwerking en de gezamenlijke werkwijze in de komende jaren. Dat begint met een schets van de route die tot het eind van dit jaar gemaakt wordt: naar een definitieve verstedelijkingsstrategie met een verstedelijkingsakkoord en een (aanzet tot een) regionale investeringsagenda. Vervolgens wordt beschreven op welke manier de uitwerking en afweging later in het traject op gebiedsniveau gemaakt wordt.

Wat moet de verstedelijkingsstrategie doen?
Nu we een verstedelijkingsconcept en ontwerpprincipes hebben en een eerste opgaveformulering hebben van de gebiedsuitwerkingen, is het goed om scherp te maken wat de verstedelijkingsstrategie voor ons moet doen. Dat geeft immers ook aan waarover we in het vervolgtraject afspraken met elkaar willen maken.

- Voorop staat dat de verstedelijkingsstrategie de verstedelijking die zich voordoet in onze regio, zo goed mogelijk faciliteert. Er staat niet voor niets 'als die zich voordoet'. Dat kan stoppen bij bijvoorbeeld 80.000 woningen en 500.000 m^2 aan werklocaties; dat kan ook doorgaan tot 125.000 woningen en 750.000 m^2 aan werklocaties.
- We doen het dus adaptief en reageren adequaat op wat er gebeurt: we durven te stoppen met bouwen en we durven ook een been bij te trekken om extra groei te faciliteren als dat moet.
- We maken regionale afspraken over de realisatie van een minimaal aantal betaalbare woningen gedurende de hele looptijd van de strategie.
- We maken afspraken over een regionale

investeringsstrategie: met elkaar en het Rijk (publiek- publiek) en liefst in vervolg daarop ook met de marktpartijen (publiek – privaat). Het gaat om het maken van langjarige afspraken met elkaar door conjunctuurgolven heen. Het zoet en het zuur zitten er allebei in.
- Het naar voren durven halen en naar achteren durven schuiven van capaciteit: doel is om op tempo te blijven met aantallen. Soms moet je ook gewoon tegen elkaar zeggen 'op deze plek lukt het (nu) niet'.
- Bespreken wat de 'aorta' van de strategie is (zoals bij Dominoday); we willen ervoor zorgen dat de strategie en de benodigde productie en ontwikkeling steeds doorloopt ook als zich meerdere tegenvallers voordoen.
- In de gebiedsuitwerkingen benoemen wat we met elkaar de goede gebieden en locaties vinden. De vitaliteit per deelregio staat daarin voorop: wat is nodig?

Waar leggen we de afspraken vast?
Een vervolg op de verstedelijkingsstrategie is het sluiten van het verstedelijkingsakkoord
Het verstedelijkingsakkoord is een set van afspraken tussen rijk, regio en provincies waarin de gezamenlijke ambitie om tot groene verstedelijking te komen (conform het verstedelijkingsconcept) is uitgewerkt. Een aantal van bovengenoemde doelen wordt verwerkt tot een afspraak in het akkoord. Andere doelstellingen worden verankerd in de op te stellen regionale investeringsagenda en in vervolg daarop de uitvoeringsagenda.
Partijen maken in het verstedelijkingsakkoord afspraken met elkaar over:
- De gedeelde ambitie en urgentie (herbevestiging gezamenlijk doel);
- Rolneming en rolverdeling (waar zijn we van en waar willen we van zijn);
- Verantwoordelijkheden;
- Planning en fasering;
- De gebiedsgerichte uitwerkingen (hoe en wanneer);
- Harde randvoorwaarden en 'showstoppers';
- Samenwerking (uitwerking en monitoring);
- Een investeringsagenda die vervolgens per partner nader uitgewerkt en vastgelegd kan worden.

Als het gaat om de regionale investeringsstrategie zal het gaan om het maken van afspraken over het realiseren van een doorgaande bouwstroom. Daar komen afspraken bij kijken over programma, over snelheid en betaalbaarheid. Het gaat er om dat partijen met elkaar vaststellen wat nodig is om binnen de kaders ontwikkelruimte vrij te spelen. Dan gaat het om OV, om stikstof en/of natuur om de integratie economie en stad, om schuifruimte' en logistiek, om de meervoudigheid van energie, enzovoort. Dat is complex, dus daar moeten ook de rol en verantwoordelijkheden in genoemd worden. Afgesproken wordt wie wat doet om gezamenlijk de opgave te realiseren.

Rol van de gebiedsuitwerkingen
Ter voorbereiding op het akkoord en de investeringsagenda wordt in de gebiedsuitwerkingen uitgewerkt en getest hoe ontwerpprincipes uitpakken in vlekken of deelgebieden en welke randvoorwaarden ingevuld moeten worden. Dat begint in de eerste fase met het opstellen van een onderzoeksagenda om vast te stellen wat hier de urgentie en ambitie is. In een tweede fase worden de deelgebieden verder uitgewerkt en wordt gekeken naar de beschikbare locaties, naar waar het wringt in de ambities en wat dat zegt over de randvoorwaarden.

Deze acht gebieden (de drie sleutelgebieden en de vijf overige gebieden) zullen ook in de komende jaren met elkaar een eenheid vormen in de uitwerking en dus ook samen sturen op aantallen, locaties en knelpunten. De gemeenten in deze deelregio's verkennen met elkaar de beweegruimte binnen het gebied en zorgen voor uitwisselingen van programma tussen locaties in die gebieden. Bij de verdere uitwerkingen (na stap 2) zullen uiteraard ook de colleges en raden in die gebieden zorgvuldig betrokken worden. Immers, die uitwerking komt ook terecht in de (gemeentelijke) omgevingsplannen.

Hoe werkt het 'samen sturen'?
Vertrekpunt
In onze regio zijn voor de periode 2020 – 2040 zo blijkt uit de prognoses zo'n 100.000 extra

woningen en zo'n 700 hectare voor werklocaties nodig. Een flink deel van deze woningen en een deel van de werklocaties en is nu al opgenomen in bestemmingsplannen en visies. Dat gaat om zo'n 40% van de opgave. Onze aandacht in de uitwerking van deze verstedelijkingsstrategie gaat uit naar die werklocaties en woonlocaties die nu nog niet vastliggen in bestemmingplannen of contracten. Dat gaat om zo'n 60% van de opgave. Die komt dus nadrukkelijk aan de orde in de gebiedsuitwerking. Uiteraard in samenhang met dat wat al in de pijplijn zit, maar we concentreren ons op (de aansluiting van) de 60% die nog niet vastligt.

Of het lukt om gebieden tot ontwikkeling te brengen, hangt vaak ook samen met andere facetten: zijn locaties bereikbaar? Is er voldoende stikstofruimte? Moet er nog bestaande functies verhuizen of aangepast worden? Zijn er andere belemmerende factoren? De fasering van gebieden wordt bepaald door de samenhang en afhankelijkheid tussen de verschillende bouwstenen.

In de komende maanden (en in de jaren daarna) is dat waar de gesprekken in de regio en met het Rijk over zullen gaan: over het tempo en de volgorde om locaties op een goede en samenhangende manier tot ontwikkeling te brengen. Door met elkaar de ontwikkelingen goed te volgen via de planmonitor en de 'moederbestanden' die als basis fungeren voor deze strategie actueel te houden, is goed te zien waar eventuele knelpunten ontstaan of waar het nodig is om te temporiseren.

De opgave in cijfers

De conclusie van de modelmatige doorrekening van het verstedelijkingsconcept, is dat we met dit concept de aantallen kunnen halen, op de gewenste plekken (effect wat we beogen), in de juiste snelheid en in de juiste categorieën. In het schema op pagina 57 is te zien is hoe de verdeling van woningen over de regio eruitziet en ook hoe de verschillende woningtypes en woonmilieus verdeeld zijn over de regio. Die verdeling sluit aan bij de keuze voor een Groene Metropool met drie gebieden waar grotere concentraties voor wonen en werken zijn.

Maar dat dat is de theorie. In de tabel op pagina 59 is de bestaande planvoorraad (openbaar en niet-openbaar) opgenomen zoals die op dit moment bekend is. Daaruit zijn een aantal conclusies te trekken: voor de periode tot 2024 is er overall ruim voldoende plancapaciteit in de regio, maar een deel van die plannen moet nog 'hard' gemaakt worden en in Foodvalley is nog versnelling nodig op een aantal locaties.
Vanuit de strategie zijn voor deze periode geen woningen nodig. Wel is voor de periode 2020-2024 en 2025-2029 uitgegaan van eenzelfde woonbehoefte.

Voor de periode 2025 – 2029 geldt dat er in Foodvalley plancapaciteit kan worden doorgeschoven uit de periode 2024-2029 om de woonbehoefte voor deze periode op te vullen. Ook moeten plannen nog hard worden gemaakt. Voor Arnhem-Nijmegen geldt dat met name het hard maken van plannen van belang is.

Voor de periode na 2030 geldt dat nog 20.000 – 35.000 woningen gevonden moeten worden in de strategie. Dat is opgave die meegegeven wordt in de gebiedsuitwerkingen en dat kan ook omdat het verstedelijkingsconcept en de ontwerpprincipes handvatten geven om ook bestaande locaties nog eens te verkennen op mogelijkheden.

Monitoren en bijsturen

De verstedelijkingsstrategie maken we met elkaar voor 20 tot 25 jaar. Dat is een lange periode waarvan we nu al weten dat er van alles gaat gebeuren. Er zullen zich veranderingen voordoen in de economie en in de politiek, maar ook in de woonbehoeften van inwoners, de manier waarop we reizen en waarop bedrijven zich organiseren. Wat er precies verandert kunnen we nu niet voorspellen, maar we weten wel dát het zal veranderen. Door vooraf afspraken te maken over hoe we om (willen) gaan met die veranderingen en op welke manier we dan met elkaar bijsturen zijn we met elkaar in staat om op tijd te reageren.
We monitoren met elkaar (generiek en specifiek in de deelgebieden) en kijken steeds naar wat er

op (middel)lange termijn nodig is om integrale doelen te halen. Dat gaat over de inhoud, maar ook over timing. Dat gaat over het regionale beeld (halen we de aantallen en het tempo) en over gebiedsgerichte invulling (wat is op deze plek nodig?). Alleen als we steeds vanuit die twee perspectieven sturen kunnen we komen tot een aanpak die onze regio versterkt en vergroent. Zo komen we ook tot de continue bouwstroom.

Natuurlijk is het geen spreadsheet planologie. Het gaat om integrale opgaven omdat de behoefte om meer woningen te realiseren in een goede kwaliteit samen gaat met aanzienlijke (transformatie) opgaven in het (bestaande) stedelijk netwerk zoals wateropvang, vergroening, energietransitie, mobiliteit en stadsdistributie. Dit heeft ook te maken met adaptiviteit en veerkracht. Ook daar helpen de gebiedsuitwerkingen ons bij die brengen op subregionale schaal de opgaven en kansen voor ontwikkeling in beeld. En vervolgens zal ook op lokaal gebiedsontwikkelingsniveau en projectuitwerking de afweging voor ontwikkelingen plaats vinden.

Afwegen in gebiedsuitwerking

En hoe werkt dat dan op lokaal niveau bij het maken van een afweging over locaties? Daar hebben we het u nog niet over in de strategie, maar het zal een vraag zijn die wel speelt bij de individuele gemeente. Om te sturen op tempo, programma en hardheid van woon- of werklocaties kan het een optie zijn om te werken met een beslisboom. Dat gebeurt ook op andere plekken waar verstedelijkingsconcepten zijn gemaakt.

Dat zou er voor woongebieden als volgt uit kunnen zien:

Stap 1: Is er (in dit gebied) voldoende plancapaciteit?

↓

Stap 2: Is er sprake van een 'hard' plan?

↳ **JA** >> heeft het enige omvang? (van invloed op de werking van het concept)

↳ **JA** >> Is de locatie in lijn met de ontwerpprincipes en het verstedelijkingsconcept?

↳ **NEE** >> Is het schadelijk / bijsturen mogelijk? Voldoet het aan de ontwerpprincipes?

↳ **JA** >> beperkte omvang? dan doorzetten zoals gepland

↳ **NEE** >> locatie nog te bepalen?

↳ **JA** >> In lijn brengen met het verstedelijkingsconcept

↳ **NEE** >> Is de locatiekeuze in lijn met het verstedelijkingsconcept?

↳ **JA** >> locatie van strategisch belang?

↳ **NEE** >> is het te verantwoorden vanwege lokale vraag of beperkt in omvang?

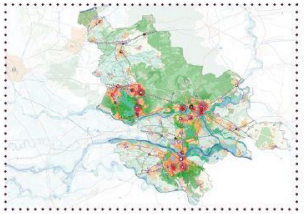
etc.

Ook voor werklocaties moeten we hier nog een denklijn in uitwerken. Dat vraagt om goede samenwerking met de collega's in regio's die sturen vanuit de RPW's. Het RPW van zowel Foodvalley als Arnhem-Nijmegen is nog niet expliciet over een andere manier van omgaan met bestaande locaties en de manier waarop daar verdicht of uitgebreid kan worden. Net als bij de woonlocaties gaat het om maatwerk in de afweging. Want wanneer draagt een werkterrein bij aan het ecosysteem? Of wanneer vinden we een (tijdelijke) locaties voor een proef of experiment gewenst? Een belangrijke vraag in uitgifteprotocollen kan zijn: leidt dit tot meerwaarde?

Met bovenstaande uitwerking en vragen zitten we al midden in de projectuitwerkingen. Dat is ook het moment dat het verstedelijkingsstrategie, vanuit de gebiedsuitwerkingen het lokale omgevingsbeleid raakt. De wens is om de uitgangspunten van het verstedelijkingsconcept daar te laten landen in omgevingsvisies en omgevingsplannen. Dat maakt het mogelijk om een integrale afweging te maken met een beslisboom en afwegingskader zoals hierboven beschreven.

Het proces voor de periode tot ondertekening verstedelijkingsakkoord:

Documenten	Verstedelijkingsconcept >	Gebiedsuitwerkingen >	Verstedelijkingsstrategie en -akkoord >	Projectuitwerkingen
Afspraken over	Ontwerpprincipes Verhaallijnen Concept Gelaagdheid en netwerk Onderzoeks- en investeringsagenda	Uitvoerings- en investeringsagenda bij de verstedelijkingsstrategie	Verstedelijkingsstrategie concept fasering randvoorwaarden onderzoeksvragen Verstedelijkingsakkoord - verankering afspraken over: rolverdeling financiering werkwijze	Stedenbouwkundige plannen, omgevingsplannen Uitgifteafspraken, grondaankopen, vaststellen programma's, etc.

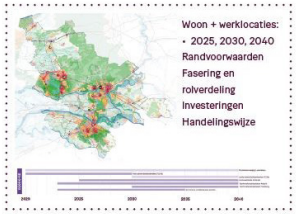
Verstedelijkingsconcept
geeft richting aan de gebiedsuitwerkingen (niet: waar precies gebouwd moet worden en wat daarvoor nodig is)

Gebiedsuitwerkingen
uitwerking van waar gebouwd moet worden en welke randvoorwaarden vanuit de bouwstenen

Sleutelgebieden
- Arnhem-Oost
- Foodvalley-Zuid
- Nijmegen-West

Foodvalley-Noord
Liemers
Middengebied Arnhem Nijmegen
Rijk van Nijmegen
Veluwe

Verstedelijkingsstrategie

Gebiedsprocessen / projectuitwerkingen
uiteindelijke gefaseerde en adaptieve keuzes

De strategie bestaat uit drie pijlers: verstedelijkingsconcept, gebiedsuitwerkingen en (de opzet voor) een verstedelijkingsakkoord

	Planning	VERSTEDELIJKINGSCONCEPT	GEBIEDSUITWERKINGEN	VERSTEDELIJKINGSSTRATEGIE + VERSTEDELIJKINGSAKKOORD
		bouwstenen, ontwerpprincipes voor regio én positionering in Stedelijk Netwerk Nederland (NOVI).	ruimtelijk toetsing ontwerpprincipes om te komen tot gebiedsagenda	werk-, onderzoeks- en investeringsafspraken voor uitvoering strategie.
2021 ↓	Juli	**Week 26:** verstedelijkingsstrategie (VS) gereed, incl. voorzet voor B&W-advies en raadsvoorstel.	**Juni / juli:** atelier 1 per deelgebied (testen of principes ook gebiedsgericht doen wat we beogen én formuleren positionering, kwesties en opgaven).	
	Augustus	**Juli / augustus:** instemmen Colleges		
	September	**September / oktober:** vaststellen raden en staten	**September:** atelier 2 per deelgebied (concretiseren, incl. afhankelijkheden en/of randvoorwaarden)	
	Oktober	**Resultaat:** perspectief, bouwstenen, principes en vervolgproces in beeld →	**Resultaat:** gebiedsagenda met daarin o.a. acties, samenwerking en gewenste afspraken in beeld. Koppeling aan investeringsagenda. →	**Resultaat:** voorstel voor afspraken met het Rijk
	November			**Week 47:** BO MIRT: vaststellen verstedelijkingsstrategie, bespreking verstedelijkingsakkoord.
	December			
2022 ↓	Januari (en verder)			**Januari:** Ondertekening verstedelijkingsakkoord

'Werken met': Strategie biedt basis van proces van (adaptief) programmeren van verstedelijking. De nu al geprogrammeerde ontwikkeling worden verder integraal uitgewerkt in gebiedsprocessen en projectuitwerkingen.

04 Bijlagen

Begrippen en definities

Begrippen en definities

Nationale Omgevingsvisie (NOVI)
Het kabinet heeft een aantal NOVI-gebieden uitgekozen. Het Rijk is van plan om hier samen met de regio, met aandacht voor de brede ruimtelijk-fysieke opgaven:

- een extra impuls te geven aan grote transities, passend bij NOVI-prioriteiten.
- extra steun te geven aan de aanpak van grote, integrale fysieke opgaven, die heel belangrijk zijn voor Nederland.

NOVI-gebieden zijn, voortbouwend op bestaande interbestuurlijke samenwerkingstrajecten, instrumenten waarbij overheden meerdere jaren verbonden zijn en toewerken naar de echte gezamenlijke uitvoering van de verschillende opgaven. Deze gebieden zijn onderdeel van de Omgevingsagenda's die per landsdeel worden opgesteld. Bij de NOVI-gebieden zoomen we met prioriteit in op de relatief concrete transities in de acht gebieden.

De Nationale Omgevingsvisie (NOVI) is de langetermijnvisie van het Rijk op de toekomstige inrichting en ontwikkeling van de leefomgeving in Nederland. De gebiedsgerichte uitwerking van de NOVI vindt plaats via onder meer Omgevingsagenda's en NOVI-gebieden.

Stedelijk Netwerk Nederland
De NOVI stuurt op de ontwikkeling van het Stedelijk Netwerk Nederland; een goed bereikbaar netwerk van steden en regio's met een aantrekkelijk vestigingsklimaat. Niet alleen gericht op de Randstad, maar op het potentieel van heel Nederland. Uitgaande van de ambities en mogelijkheden van onze steden en regio's.

MIRT-onderzoek
MIRT staat voor Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport. Het MIRT bestaat uit projecten en programma's die zich in het fysieke, ruimtelijke domein afspelen. Hiermee werken Rijk en regio samen aan de concurrentiekracht, de bereikbaarheid en de leefbaarheid van Nederland. Als de opgave nog niet helder genoeg is om een of meerdere MIRT-verkenningen op te starten, kunnen de partijen eerst een (vormvrij) MIRT-onderzoek uitvoeren.

Verstedelijkingsconcept
Het verstedelijkingsconcept is de ruimtelijke vertaling van de vastgestelde contourennotitie en het resultaat van het daaruit voorkomende ontwerpend onderzoek.

Het verstedelijkingsconcept bestaat uit het perspectief voor de Groene Metropool en de ontwerpprincipes voor de bouwstenen leefomgeving, mobiliteit, economie en wonen. Samen met de verhaallijnen leiden deze ontwerpprincipes tot het gepresenteerde concept. De integraal te ontwikkelen gebieden zijn opgenomen in het concept om te laten zien hoe de ontwerpprincipes er in de praktijk uit zouden kunnen zien. De keuzes voor waar precies te bouwen en wat daarvoor nodig is, zijn in het verstedelijkingsconcept nog niet gemaakt. Het concept geeft wel nadrukkelijk richting voor de volgende stappen. "Dit is hoe het moet als we de groene metropool willen zijn." Het onderzoek naar de bouwstenen, de onderliggende cijfers en plannen hebben geleid tot de ruimtelijke uitgangspunten en ontwerpprincipes. Die zijn omgezet in schetsen en een ruimtelijk raamwerk.

Gebiedsuitwerkingen
In de gebiedsuitwerkingen wordt voor de deelgebieden uitgewerkt waar ruimte is voor woningen en werklocaties en welke randvoorwaarden voor de leefomgeving, mobiliteit, economie en wonen daarvoor moeten worden ingevuld. De integraal uit te werken gebieden zijn:

- De sleutelgebieden Arnhem-Oost, Foodvalley-

Zuid, Nijmegen-West

- De gebiedsuitwerkingen Foodvalley-Noord, Land van Maas en Waal, Liemers, Middengebied Arnhem-Nijmegen, Rijk van Nijmegen en Veluwe

Verstedelijkingsstrategie en akkoord

De resultaten van de gebiedsuitwerkingen vertalen we in een verstedelijkingsstrategie. Dit is het verder uitgewerkte verstedelijkingsconcept waarin we laten zien waar op de korte (2025), middellange (2030) en lange termijn (2040) de extra woon-en werklocaties voor de komende jaren in dit gebied een plek kunnen krijgen (fasering) en onder welke voorwaarde (gekoppeld aan de andere opgaven die van belang zijn). De combinatie van het concept met deze voorwaarden, is de strategie. De strategie geeft aan wat de randvoorwaarden zijn, hoe de fasering en rolverdeling is, welke investeringen nodig zijn en hoe gewerkt gaat worden met de strategie. Hierover wordt eind 2021 een verstedelijkingsakkoord gesloten.

Het is vervolgens aan de gemeenten en de provincies om deze uitgangspunten te onderstrepen en vervolgens over te nemen in het lokale omgevingsbeleid. Dat is waar de rol van de raden ligt: beoordelen waar het lokale en regionale omgevingsbeleid aangepast kan of moet worden om als gemeente binnen deze regionale ambitie je eigen programma en ambities vorm te geven.

Nationale keuzes sterke en gezonde steden en regio's

Stedelijk netwerk Nederland (Bk 3.1)
Versterken Stedelijk Netwerk Nederland en koppelen van richting verstedelijking aan ontwikkeling (OV-)infrastructuur

Stedelijke regio's (Bk 3.2)
Medeformuleren van een regionale strategie voor een samenhangende aanpak van wonen, werken, mobiliteit, gezondheid, veiligheid en leefomgevingskwaliteit in regio's

Gezonde leefomgeving (Bk 3.5)
Verbeteren luchtkwaliteit
PM2,5 > advieswaarde WHO
PM10 > advieswaarde WHO

Mobiliteitssysteem (voor personen én goederen) in, rondom en tussen de steden (Bk 3.8)
Leveren van goede bereikbaarheid, optimaal benutten van bestaande netwerken en modaliteiten onderling verknopen en benutten op hun specifieke kwaliteiten

Gebieden met een voorspelde daling in de woningbehoefte 2030 t/m 2039 (Bk 3.9)
Gezamenlijk ontwikkelen van een integrale gebiedsgerichte ontwikkelingsstrategie

De opzet van het verstedelijkingsconcept sluit zoveel mogelijk aan op staand beleid in de regio en op de visies die tegelijkertijd met deze verstedelijkingsstrategie ontwikkeld worden. Het concept en de afspraken in de strategie helpen om in de komende dertig jaar de keuzes te maken bij het aanwijzen van nieuwe, duurzame plekken voor wonen en werken in de groene en ontspannen regio.

De uiteindelijke gefaseerde en adaptieve keuzes voor woon- en werklocaties locaties vinden plaats binnen gebiedsprocessen/projectuitwerkingen, met het verstedelijkingsakkoord als leidraad.

Regio Arnhem Nijmegen
De regio Arnhem Nijmegen is een samenwerkingsverband tussen 18 gemeenten. De gemeenten gaan vanaf april 2021 over in een nieuwe organisatiestructuur: de Groene Metropoolregio Arnhem Nijmegen

- Gemeenten in de regio Arnhem en Omgeving: Arnhem, Lingewaard, Overbetuwe, Renkum, Rheden, Rozendaal
- Gemeenten in de regio Liemers: Doesburg, Duiven, Montferland, Westervoort, Zevenaar
- Gemeenten in de regio Nijmegen en Omgeving: Berg en Dal, Beuningen, Druten, Heumen, Mook en Middelaar (provincie Zuid-Limburg), Nijmegen, Wijchen.

Met uitzondering van de gemeente Mook en Middelaar behoren alle gemeenten tot de provincie Gelderland.

Meer informatie: www.regioan.nl

Regio Foodvalley
De regio Foodvalley bestaat uit acht gemeenten. Deze gemeenten werken samen met twee provincies, onderwijs- en kennisinstellingen en ondernemers in de regio.

- Gemeenten in de provincie Gelderland: Barneveld, Ede, Nijkerk, Scherpenzeel, Wageningen
- Gemeenten in de provincie Utrecht: Renswoude, Rhenen, Veenendaal

De gemeenten Wageningen, Ede, Rhenen en Veenendaal vormen samen het WERV-gebied.
Meer informatie: www.regiofoodvalley.nl

Omgevingsvisie gemeente
In een gemeentelijke omgevingsvisie legt de gemeente haar langetermijnbeleid vast. De gemeente stelt één omgevingsvisie voor het hele grondgebied vast.

Woondeal regio Arnhem-Nijmegen
Samenwerkingsagenda voor de woningbouwopgave in de Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen tussen het Rijk, de provincie Gelderland en de 18 gemeenten. Voor de Woondeal zijn versnellingslocaties aangewezen.
rekening wordt gehouden met het toevoegen van voorzieningen .

Plancapaciteit
De regio beschikt over woningbouwplannen, die voor 2030 gerealiseerd moeten worden: de plancapaciteit. Deze plannen zijn opgenomen in de planmonitoren van de regio Arnhem Nijmegen en van de regio Foodvalley. Binnen de strategie zoeken we naar het aanvullende benodigde aantal woningen om 100.000 woningen voor 2040 te realiseren.

Toekomstvarianten
Voor de strategie zijn mogelijke verstedelijkingslocaties aangewezen, die een bandbreedte concentratie - spreiding vertegenwoordigen. Deze locaties zijn opgenomen in drie toekomstvarianten, die zijn doorgerekend met het Dashboard Verstedelijking. Vervolgens hebben ingrediënten uit alle varianten geleid tot een voorkeursvariant. Dit vormt de basis voor het verstedelijkingsconcept.

De verstedelijkingslocaties vertegenwoordigen een aantal woningen en werklocaties. Iedere locatie vormt een ‘leefomgeving’, waar naast woningen en werkplekken ook rekening wordt gehouden met het toevoegen van voorzieningen.

Dashboard Verstedelijking
Het Dashboard Verstedelijking is een instrument dat inzicht biedt in hoe de woningbouwopgave maatschappelijke meerwaarde oplevert. In oktober 2018 presenteerde het College van Rijksadviseurs

het Dashboard Verstedelijking, waarna het instrument door het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties is geadopteerd. In deze strategie is het Dashboard Verstedelijking gebruikt om de drie toekomstvarianten te kunnen beoordelen.

Bouwstenen
Om de integraliteit en meerwaarde van de verstedelijkingsstrategie te waarborgen, wordt de strategie opgebouwd met thematische 'bouwstenen': leefomgeving, wonen, economie en bereikbaarheid. Voor deze bouwstenen zijn uitgangspunten opgesteld.

Hoogwaardig Openbaar Vervoer (HOV)
Openbaar vervoer dat voldoet aan hoge eisen voor de frequentie, snelheid en betrouwbaarheid. Met de term HOV worden geen uitspraken gedaan over de vorm van het OV. De keuze daarvoor (bijvoorbeeld bus of rail) is afhankelijk van de vervoersplanning.

Mobiliteitsscan
De Mobiliteitsscan is een instrument voor (brede) analyses ten aanzien van ruimtelijke planvorming en effecten daarvan op mobiliteit en duurzaamheid. De tool bevat data uit verschillende verkeersmodellen. De mobiliteitsscan is een soort stresstest voor het mobiliteitsnetwerk en geeft aan waar problemen te verwachten zijn, binnen een bepaalde bandbreedte. Ook gaan we in op oplossingen voor het netwerk of geven we aan onder welke (mobiliteits)voorwaarden uitbreiding woningbouw op deze locaties kan plaatsvinden.

Polycentrische pool
Arnhem, Nijmegen en FoodValley-Zuid worden ontwikkeld als polycentrische polen, als onderdeel van Stedelijk Netwerk Nederland. De centra van iedere 'pool' worden goed met elkaar én met het omliggende gebied verbonden, zodat de netwerkkracht versterkt wordt. In de centra komt een groot deel van de woningbouwopgave terecht.

Sleutelgebieden
In sleutelgebieden komen vele opgaven samen, ligt er een hoog complexiteitsgehalte, is versnelling van de woonopgave mogelijk én is behoefte aan samenwerking. Enkele sleutelgebieden kunnen op regionaal niveau worden opgepakt; andere sleutelgebieden vragen om een samenwerking tussen gemeenten, regio, provincies en het Rijk. Binnen de sleutelgebieden kunnen sleutelprojecten worden aangewezen, zoals het uitbreiden van capaciteit op het spoor.

Regionale Energiestrategieën (RES)
Eén van de afspraken uit het Klimaatakkoord is dat 30 energieregio's in Nederland onderzoeken waar en hoe het beste duurzame energie opgewekt kan worden, welke warmtebronnen bruikbaar zijn en de haalbaarheid hiervan. In een Regionale Energiestrategie (RES) beschrijft elke energieregio zijn eigen keuzes.